ประวัติวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ประวัติวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ISBN 978-616-90286-0-4

ที่ปรึกษา

พระเทพรัตนสุธี (พิมพ์ ญาณวีโร)
รองเจ้าคณะภาค ๗
เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคาราชวรวิหาร

คณะทำงาน

พระครูโสภณพุทธิศาสตร์	(เชี่ยว ชิตินฺทฺริโย)
พระมหาสมดี	คุณธมฺโม
พระมหาสมชาย	คุณชโย
พระมหาอนุชาติ	อนุยุตฺโต
พระมหาบุญถิน	ถาวโร
พระมหาสุเนตร์	จตฺตมโล

จัดรูปเล่ม และ ออกแบบหน้าปก

พระมหาสมดี คุณธมฺโม

พิมพ์ที่

บริษัท สำนักพิมพ์ สื่อตะวัน จำกัด
39 ม. 4 ถ.กาญจนาภิเษก (ตะวันตก) ต.คลองพระอุดม อ.ลาดหลุมแก้ว
จ.ปทุมธานี 12140
โทร. 02-968-5131 โทรสาร 02-968-5132

อนุโมทนากถา

ขออนุโมทนาขอบคุณ คุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล ประธานบริษัทในเครือนิวทรีชั่น ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พร้อมภรรยา ได้มีจิตศรัทธาตั้งมั่นในพระบวรพุทธศาสนา ขอพระราชทานพระกฐินพระราชทาน เพื่อโดยเสด็จพระราชกุศล โดยวัตถุประสงค์มุ่งทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ขอรับพระบรมราชานุญาต เป็นผู้แทนพระองค์ มาถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ในวันเสาร์ ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๒ ณ วัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

คุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล มีจิตศรัทธาตั้งใจมั่นสูง เพราะได้มาร่วมถวายพระกฐินพระราชทาน ณ วัดปทุมคงคา เป็นเวลา ๓ ปี ติดต่อกันพร้อมกับภรรยาแล้วตั้งสัตยาธิษฐาน จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เป็นตัวแทนพระองค์ นำผ้าพระกฐินพระราชทานมาถวาย ณ วัดปทุมคงคา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกับมีจิตศรัทธา มุ่งมั่นในการทำนุบำรุง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

นอกจากขอพระบรมราชานุญาตพระกฐินพระราชาทานแล้ว ยังเป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์หนังสือประวัติวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร อีกด้วย ที่สำคัญคุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล ยังได้จัดสมโภชน์

องค์พระกฐินพระราชทาน โดยจัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา และพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์สมโภชน์ผ้าพระกฐินพระราชทาน เพื่ออุทิศเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพล-อดุลยเดชมหาราช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐอีกด้วย ซึ่งไม่เคยมีใครเคยจัดเคยทำเช่นนี้มาก่อนเลย จึงขอขอบคุณและขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของคุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล ในครั้งนี้ด้วย

คำว่า "กฐิน" แปลว่า ไม้สะดึง โดยอธิบายว่า พระภิกษุแต่ก่อนต้องเย็บจีวรใช้เอง แต่เพราะไม่มีความชำนาญในการเย็บ จึงต้องอาศัยไม้สะดึงขึงผ้าให้ตึงแล้วจึงเย็บ จึงเรียกผ้าที่เย็บโดยอาศัยไม้สะดึงนี้ว่า "กฐินจีวร" แปลว่าจีวรที่เย็บโดยอาศัยไม้สะดึง

ในสมัยนี้ แม้พระภิกษุจะไม่ได้เย็บจีวรใช้เอง มีผู้เย็บถวายให้ใช้ แต่ก็ยังเรียกจีวรที่เกิดขึ้นในฤดูจีวรกาลว่า "กฐินจีวร"

อีกความหมายหนึ่ง คำว่า "กฐิน" แปลว่า ทำอานิสงส์ ๕ ให้มั่น โดยอธิบายว่า พระภิกษุผู้จำพรรษาครบ ๓ เดือนแล้ว ได้อนุโมทนากฐินด้วยอานิสงส์ ๕ ที่ได้รับยกเว้นทางพระวินัยยืดออกไปถึง ๔ เดือน ไปหมดอานิสงส์ ๕ กลางเดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ฉะนั้น "กฐิน" จึงแปลว่าทำอานิสงส์ ๕ ให้มั่น

กฐินมีอานิสงส์มาก เนื่องด้วยเหตุดังนี้ คือ

๑. เป็นสังฆทาน

๒. เป็นสังฆกรรม

๓. เป็นกาลทาน

๔. เป็นพุทธบัญญัติ

๕. พระสงฆ์ผู้ได้รับกฐินได้รับอานิสงส์ยกเว้นพระวินัย ๕ ข้อ

๖. แม้พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ก็ทรงถือเป็นราชประเพณี เสด็จไปบำเพ็ญกุศลพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ พระอารามหลวงเป็นประจำทุกปี เรียกว่า "กฐินหลวง" ดังเช่น คุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล ขอพระราชทานเป็นตัวแทนนำมาถวาย ณ วัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร นี้

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและมหาทาน ที่ได้บำเพ็ญในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานในครั้งนี้ จงดลบันดาลอภิบาลคุ้มครองรักษาให้คุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล พร้อมครอบครัวและทุกท่านในเครือนิวทรีชั่น ให้ประสบแต่ความสุข ความรุ่งเรืองเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทั้ง ๔ ประการ สัมฤทธิ์ผลในสิ่งอันเป็นมิ่งมงคลตลอดไปชั่วกาลนานเทอญ.

พระเทพรัตนสุธี

(พระเทพรัตนสุธี)

เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๒

คำปรารภ

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน ให้ข้าพเจ้า นายสุรเดช เอกปัญญาสกุล ประธานกลุ่มบริษัทในเครือนิวทรีชั่น ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง น้อมนำมาถวาย ณ วัดปทุมคงคาเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานครฯ ในวันเสาร์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๒ นับเป็นมหามงคลยิ่งแก่ปวงข้าพเจ้า และครอบครัว รวมถึงผู้บริหารและพนักงานเจ้าหน้าที่ ของกลุ่มบริษัทในเครือ พร้อมทั้งญาติมิตรทั้งปวง

การร่วมทำบุญมหากุศลครั้งนี้ เพื่อเป็นการสืบทอดจรรโลงพระบวรพุทธศาสนา อันมีพระรัตนตรัยเป็นที่ตั้ง ตลอดจนการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในพระอารามหลวง เพื่อพัฒนาให้ถาวรมั่นคงตลอดไป

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ท่านผู้มีจิตศรัทธา ท่านผู้มีจิตเป็นกุศลทั้งหลาย อีกทั้งญาติมิตร ตลอดจนถึงผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่ได้ร่วมทำบุญทอดผ้าพระกฐิน โดยเสด็จพระราชกุศลในครั้งนี้ และข้าพเจ้า

ขออาราธนาบุญบารมีแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ขออานิสงส์ แห่งบุญกุศลที่ท่านทั้งหลายได้ร่วมกันกระทำในครั้งนี้ จงบันดาลให้ทุกท่านทั้งจิต เจตสิก นาม รูป เข้าถึงซึ่งกระแสพระโลกุตรคือ มรรค ๔ ผล ๔ พระนิพพาน ๑ โดยเฉียบพลัน ในปัจจุบันกาลชาตินี้เทอญ

นายสุรเดช เอกปัญญาสกุล

ประธานกลุ่มบริษัทในเครือนิวทรีชั่น
ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

สารบัญ

ประวัติวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

ความนำ

วัดปทุมคงคาราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งพระนคร ถนนทรงวาด ติดกับถนนสำเพ็งโดยมีทะเบียนวัดเลขที่ ๑๖๒๐ แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

เขตและอุปจารวัด

ทิศตะวันออก	จดซอยวานิช ๒	
ทิศตะวันตก	จดคลองถม	ซอยวัดปทุมคงคา
ทิศเหนือ	จดคลองถม	ซอยวัดปทุมคงคา
ทิศใต้	จดแม่น้ำเจ้าพระยา	

ชื่อวัด

เดิมชื่อวัดสำเพ็ง ตามชื่อถนนที่วัดตั้งอยู่ คือ ถนนสำเพ็ง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ พระราชทานนามใหม่ว่า "**วัดปทุมคงคา**"

ประวัติผู้สร้างวัด

วัดปทุมคงคานี้ ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง ทราบแต่ว่า เป็นวัดโบราณ มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา มีอาณาเขตและอุปจารวัดกว้างขวาง ครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แรกสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทรงเห็นว่าเมืองธนบุรี ซึ่งอยู่ในฝั่งตะวันตกนั้น คับแคบ ป้องกันศัตรูได้ยาก อีกทั้งพระราชนิเวศน์มณเฑียรสถานนั้น ก็ขยายไม่ได้ เพราะตั้งอยู่ในเขตวัดแจ้ง (วัดอรุณ-ราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโลกยาราม)

ส่วนในฝั่ง ตะวันออกนั้น (ฝั่งพระนคร) เป็นชัยภูมิดีกว่า โดยเป็นที่แหลม มีลำแม่น้ำเป็นขอบเขตกว่าครึ่ง ถ้าตั้งพระนครข้างฝั่งตะวันออก แม้นข้าศึกยกมาติดชานพระนคร ก็พอจะสู้ป้องกันได้ง่ายกว่าฝั่งตะวันตก เสียแต่ว่าเป็นที่ลุ่มอยู่บ้าง จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาธรรมาธิกรณ์ (บุญรอด บุณยรัตนพันธ์) กับพระวิจิตรนาวี เป็นแม่กองคุมช่างและไพร่ไปสร้างพระนครใหม่ ณ ฝั่งตะวันออก

พื้นที่สร้างพระราชวังใหม่และเสาหลักเมืองนั้น เป็นที่อยู่ของพระยาราชาเศรษฐีกับพวกคนจีน ได้อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนแล้ว ก็โปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชาเศรษฐี และพวกคนจีน ย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สวน ตั้งแต่คลองวัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิ-ราชาวาส) ไปจนถึงคลอง วัดสำเพ็ง (วัดปทุมคงคา)

ขณะที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ให้พระยาราชาเศรษฐี และพวกคนจีน ย้ายมาตั้งเคหสถานกันใหม่นั้น ก็เห็นว่า

วัดสำเพ็ง (วัดปทุมคงคา)นี้ มีอยู่แล้ว เป็นวัดโบราณ มีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาและเป็นวัดที่ชำรุดทรุดโทรมมาก

สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมขึ้นใหม่ทั้งวัด ดังปรากฏเรื่องอยู่ในพระราชพงศาวดารว่า

"ทรงปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมของเก่า คือวัดสำเพ็ง เสร็จแล้วทรงอุทิศถวายสมเด็จพระบรมชนกาธิราชเจ้า ภายหลังที่กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงปฏิสังขรณ์และสร้างเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงพระราชทานนามใหม่ว่า "**วัดปทุมคงคา**"

ต่อมาตลอดสมัยรัชกาลที่ ๒ ไม่ได้ทำการซ่อมแซมหรือปฏิสังขรณ์ใดๆ เพราะเพิ่งสร้างเสร็จในสมัยรัชกาลที่ ๑ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ วัดปทุมคงคาเริ่มชำรุดทรุดโทรมอีกครั้งหนึ่ง พระยาสวัสดิวารีได้กราบทูลขอทำการบูรณปฏิสังขรณ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็โปรดเกล้าฯ อนุญาตให้พระยาสวัสดิวารีทำการบูรณปฏิสังขรณ์ได้ บูรณปฏิสังขรณ์ยังไม่เสร็จ พระยาสวัสดิวารีก็ได้ถึงแก่อนิจกรรม หาได้โปรดเกล้าฯ ให้ผู้ใดรับบูรณปฏิสังขรณ์ต่อไม่ คงปล่อย ให้ชำรุดทรุดโทรม ตลอดสมัยรัชกาลที่ ๓

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิศาลศุภผล ทำการ

บูรณปฏิสังขรณ์ต่อ ขณะที่ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์อยู่นั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า

"วัดนี้ เป็นวัดของสมเด็จกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท สร้างอุทิศถวายสมเด็จพระบรมไปยิกาธิราชเจ้า" จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมขุนราชสีหวิกรม ทำการเพิ่มเติมอีก และให้ช่างยกพระพุทธรูปในพระอุโบสถให้สูงขึ้น แล้วทำเป็นพระทรงเครื่องต้นอย่างกษัตริย์ แล้วต่อชุกชีออกมา ทำเป็นรูปเทวราชถือพุ่มฉัตรดอกไม้ทอง ดอกไม้เงินด้วย ๒ องค์ เสร็จแล้วพระราชทานรางวัลช่าง ซึ่งกระทำการนั้นด้วย

วัดปทุมคงคา จัดอาณาเขต ดังนี้

๑. เขตพุทธาวาส

๒. เขตสังฆาวาส

๓. เขตจัดผลประโยชน์

๑. เขตพุทธาวาส

เขตพุทธาวาส หมายถึง เขตอันเป็นที่ตั้งปูชนียวัตถุ เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร สถานที่ประดิษฐานพระพุทธปฏิมา พระเจดีย์ เป็นต้น มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศตะวันออก	กำหนดเอาผนังพระวิหารคด
ทิศใต้	กำหนดเอาผนังพระวิหารคด

ทิศเหนือ กำหนดเอาแนวกำแพงด้านในจดแนวพระเจดีย์

ทิศตะวันตก กำหนดเอาพระเจดีย์ตลอดแนว

ด้านในกำแพงพระวิหารคด มีส่วนกว้างยาว ดังนี้

ด้านทิศตะวันออก	ยาวประมาณ	๕๓.๐๐ เมตร
ด้านทิศตะวันตก	ยาวประมาณ	๕๓.๐๐ เมตร
ด้านทิศเหนือ	ยาวประมาณ	๔๘.๐๐ เมตร
ด้านทิศใต้	ยาวประมาณ	๔๘.๐๐ เมตร

มีประตูเข้าออก ทิศละ ๑ ประตู ๆ ละ ๒ บาน ระเบียงภายในพระวิหารคด เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ๑๒๙ องค์

๑.๑ พระอุโบสถ

พระอุโบสถตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของพระวิหาร กว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๒ เมตร เป็นรูปทรงโรง สันนิษฐานว่า เป็นฝีมือช่างในรัชกาลที่ ๑ หน้าบันเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ บันไดขึ้นทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ข้างละ ๒ บันได ประตูด้านทิศตะวันออก มี ๓ ประตู ด้านทิศตะวันตก มี ๒ ประตู บานประตูทุกด้านมีภาพเขียนลายรดน้ำ หน้าต่างด้านทิศเหนือและทิศใต้ด้านละ ๕ ช่อง แต่ละบานมีภาพเขียนลายรดน้ำ

ผนังด้านทิศตะวันออก เป็นภาพเขียนพระพุทธเจ้าปาง

ผจญมาร ก่อนตรัสรู้ มีแม่ธรณีกำลังบิดมวยผม ช่วยป้องกันมิให้พระยาวสวัดดีกับเสนามารเข้าผจญได้ ผนังด้านทิศตะวันตกเป็นภาพเขียนอากาศวิมาน มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ชักรถ และพระที่นั่งเวชยันต์มหาปราสาทของท้าวสหัสนัยน์ มีรูปช้างเอราวัณ ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้ ด้านล่างเป็นภาพเขียนทศชาติ ด้านบนแบ่งเป็นชั้น ๓ ชั้น เป็นรูปเทพชุมนุม มี เทวดา อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ ครุฑ นาค คนธรรพ์ วิชชาธร กำลังพนมมือ และมีพัดวาลวีชนีประจำทุกรูป

ภาพเขียนฝาผนังสันนิษฐานว่า เป็นผีมือช่างชุดเดียวกันกับที่เขียนไว้ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕ พระเทพปริยัติ (ดำ อาภารํสี) เจ้าอาวาสในสมัยนั้นได้ให้ช่างกรมศิลปากรเขียนใหม่ โดยถ่ายรูปเก่าไว้ก่อน รวมถึงภาพเขียนลายรดน้ำที่บานประตูพระอุโบสถและพระวิหารด้วยสิ้นงบประมาณ ๒๘๙,๓๐๐ บาท และได้ทำการบูรณะใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ในสมัยพระเทพรัตนสุธีเป็นเจ้าอาวาส สิ้นงบประมาณในการบูรณะจำนวน ๘๐๙,๐๐๐ บาท (แปดแสนเก้าพันบาทถ้วน)

๑.๒ พระประธาน

พระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ หน้าตักกว้าง ๒.๒๐ เมตร ส่วนสูงถึงยอดพระเกตุมาลา ๓.๐๐ เมตร ปางมารวิชัย

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้กรมขุนราชสีหวิกรมให้ช่างยกให้สูงขึ้น แล้วทำเป็นพระทรงเครื่องต้นอย่างกษัตริย์ ที่พระนลาฏฝังเพชร แล้วต่อชุกชีออกมา ทำเป็นรูปเทวราชถือพุ่มฉัตรดอกไม้เงิน ๒ องค์

เนื่องด้วยพระประธาน ยังไม่มีพระนาม ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ พระธรรมปิฎก (ต่อมาได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารีมหาเถร) จึงได้ทำหนังสือขอพระราชทานพระนาม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ จึงได้ทรงพระราชทานพระนามว่า **"พระพุทธมหาชนก"** *พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระชนกใหญ่แห่งศาสนธรรมและสาวกทั้งหลาย และเป็นพระนามที่เป็นนิมิตถึงสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกด้วย*

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พระเทพรัตนสุธี เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้ดำเนินการให้บูรณะใหม่ทั้งองค์ เนื่องจากเครื่องทรงต่างๆ เศร้าหมองและชำรุดไปตามกาลเวลา สิ้นค่าบูรณะเป็นจำนวนเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านบาทถ้วน)

๑.๓ พระปรางค์

พระปรางค์มีทั้งหมด ๘ องค์ ตั้งอยู่รอบข้างพระอุโบสถ ๘ ทิศ ภายในพระปรางค์นั้น เป็นที่ประดิษฐานใบเสมาและลูกนิมิต

๑.๔ พระวิหาร

พระวิหารตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของพระอุโบสถ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๒ เมตร มีลักษณะคล้ายพระอุโบสถ มีขนาดกว้าง ยาว ประตู หน้าต่าง เท่ากันกับพระอุโบสถ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ หน้าบันเป็นรูปพระนารายณ์ทรงสุบรรณ

๑.๕ พระพุทธบาทจำลอง

พระพุทธบาทจำลองนี้ ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่สังเกตดูจากเนื้อหิน ที่สลักรอยพระพุทธบาท สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นไม่เกินรัชกาลที่ ๔ ประดิษฐานอยู่ด้านหลังพระวิหาร

๑.๖ พระเจดีย์โบราณ

พระเจดีย์โบราณ ๗ องค์ อยู่หลังพระวิหารคด ด้านทิศตะวันตก เจดีย์ทั้ง ๗ องค์นี้ สร้างขึ้นพร้อมกับวัด แต่ไม่มีหลักฐานว่าสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด หรือบรรจุสิ่งใดไว้

๑.๗ ของหลวงที่พระราชทานไว้ประจำพระอุโบสถ

๑. **ธรรมาสน์ชั้นเอก** ในคราวถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๕๓

๒. **พระบรมรูปหล่อ** พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องยศจอมพลทหารบก สูง ๔๘ เซนติเมตร

๓. **ตู้สลัก** ลายปิดทองล่องชาด สำหรับตั้งเทียนพรรษา ในคราวงานถวายพระเพลิงพระศพ สมเด็จพระเชฏฐาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา

๔. **ธรรมาสน์ปาฏิโมกข์** ในคราวงานถวาย พระเพลิงพระศพ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์

๕. **ตู้ปาฏิโมกข์** เป็นสังเค็ด ในคราวงานถวายพระเพลิงพระศพ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์

๑.๘ โพธิ์ลังกา

วัดปทุมคงคามีต้นโพธิ์ใหญ่ ๒ ต้น ต้นที่หนึ่งอยู่ติดคลองถมด้านทิศตะวันตก อีกต้นหนึ่ง อยู่ติดกำแพงทางด้านทิศตะวันออก เป็นโพธิ์ตรัสรู้ เป็นโพธิ์พันธุ์ที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี อโนมสิริ) นำมาจากลังกาทวีปมาปลูกไว้ ครั้งเป็นสมณทูต เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ นับอายุได้ ๑๕๗ ปี (๒๓๙๕-๒๕๕๒)

๑.๙ แท่นหินประหารกบฏ

แท่นหินนี้ กว้าง ๔๘ นิ้ว ยาว ๖๐ นิ้ว เป็นแท่นหินประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ครั้งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สำเร็จโทษกรมหลวงรักษ์รณเรศ มาทุบที่แท่นหินนี้

มีเรื่องราวอยู่ในพงศาวดาร ตอนกล่าวหากรมหลวงรักษ์รณเรศเป็นกบฏว่า *"มักใหญ่ใฝ่สูงจะเป็นวังหน้าบ้าง เป็นเจ้าแผ่นดินบ้าง อย่าว่า แต่มนุษย์เราจะยอมให้เป็นเลย แม้แต่สัตว์เดียรฉาน มันก็ไม่ยอม ให้ตัวเป็นเจ้าแผ่นดิน จึงโปรดฯ ให้ถอดเสียจากกรมหลวง ให้เรียกว่า หม่อมไกรสร ลงพระราชอาญาแล้วให้ไปสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ ที่วัดปทุมคงคา เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๑ ตรงกับวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ"

"พึ่งบุญ" ต้นราชสกุล คือ กรมหลวงรักษ์รณเรศ พระราชโอรสองค์ที่ ๓๓ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์เจ้าไกรสร ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ ธันวาคม ปีกุน พ.ศ. ๒๓๓๔

ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นรักษ์รณเรศ และโปรดให้ทรงกำกับกรมสังฆการี ครั้นรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงกำกับกรมวัง และเลื่อนเป็นกรมหลวงรักษ์รณเรศ เมื่อปีมะโรง พ.ศ.๒๓๗๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ ปีวอก พ.ศ. ๒๓๙๑ พระชันษา ๕๘ ปี เป็นต้นสกุล "พึ่งบุญ" ในเจ้าจอมมารดาน้อยแก้ว

---

* พงศาวดาร รัชกาลที่ ๓

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวว่า จะเป็นเหตุไร หาปรากฏไม่ ที่วัดปทุมคงคานี้ จึงเป็นที่สำคัญสำหรับประหารชีวิตเจ้านาย

เพราะแต่ก่อนงานพระบรมศพพระบรมอัฐิ เก็บแล้ว ก่อนที่จะใช้พระอังคารฝังกันนั้น ก็เชิญลงเรือบุษบกเรือศรี มีแห่กลองชนะเต็มที่ ไปถึงวัดปทุมคงคาแล้ว ก็เอาพระอังคารลงลอยที่นั่น

ถ้าช้างเผือกล้มลง ก็เช่นเดียวกัน เขาเอาผ้าขาวห่อช้างที่ล้มมีเรือดั้งเรือกัน แห่ลากเอาไปถ่วงที่วัดปทุมคงคาเหมือนกัน จึงกล่าวได้ว่า วัดปทุมคงคาเป็นสถานที่ประหารชีวิตแห่งแรกในพระนคร

ในรัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๖๓ โรคอหิวาต์ระบาด ประชาชนตายเป็นจำนวนมาก ศพก่ายกันเหมือนกองฟืน ในปีนั้นคนตายประมาณ ๓๐,๐๐๐ กว่าคน ก็ได้ใช้วัดปทุมคงคา เป็นที่เก็บศพอีก เหมือนกัน

๒. เขตสังฆาวาส

เมื่อสมัยก่อนที่ยังไม่มีถนนทรงวาด ถ้าจะมาวัดปทุมคงคาจะต้องมาทางถนนราชวงศ์ หรือถนนสำเพ็ง ถ้ามาทางถนนเยาวราชจะต้องลงที่ตรอกข้าวสารหรือตรอกศาลเจ้าอาเนียเก็ง ถ้ามาทางถนนเจริญกรุง จะต้องเข้าตรอกข้าวหลาม วัดอุภัยราชบำรุง (วัดญวนตลาดน้อย) หรือกรมเจ้าท่า แล้วข้ามคลองวัดปทุมคงคา จึงจะถึงวัด ส่วนทางน้ำ ต้องขึ้นเรือหน้าวัด หรือท่าศาลเจ้าแม่ทับทิม ตรอกโรง

สูบน้ำ ครั้นเกิดไฟไหม้ใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ จึงได้ตัดถนนทรงวาด ผ่านมาทางหน้าพระอุโบสถ ทำให้มีทางเข้าวัดได้สะดวกขึ้น

สภาพก่อนนี้มีคลองเขตวัด รอบไปจดคลองผดุงกรุงเกษม ตอนนั้นยังไม่มีถนนตรีมิตร เป็นสนามฟุตบอล อาคารตึกแถว ข้ามฟาก ก็เป็นที่ของวัดด้วย

เมื่อพื้นที่ของวัดถูกตัดเป็นถนนแล้ว ทำให้เขตสังฆาวาส คือ กุฏิสงฆ์ อันเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร ต้องแบ่งเป็น คณะใหญ่ ๒ คณะ คือ

(๑) คณะฝั่งเหนือพระอุโบสถ มีถนนตัดผ่ากลาง เรียกว่า คณะใน แยกเป็นคณะอีก ๖ คณะ ตั้งแต่ คณะ ๑ ถึง คณะ ๖

(๒) คณะฝั่งพระอุโบสถ ติดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกว่า คณะนอก แบ่งแยกเป็นคณะอีก ๕ คณะ ตั้งแต่คณะ ๗ ถึง คณะ ๑๑ คณะที่แบ่งออกไปนี้ เจ้าอาวาสแต่งตั้งพระในคณะให้เป็นเจ้าคณะ บางคณะที่มีพระภิกษุสามเณรอยู่มาก ก็แต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าคณะ เพื่อช่วยกันดูแลเสนาสนะ และปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์

อนึ่ง มีบางท่านเข้าใจว่า คณะในเรียกว่า วัดสำเพ็ง คณะนอก เรียกว่า วัดปทุมคงคา แท้จริงแล้วเป็นวัดปทุมคงคาด้วยกัน ทำสังฆกรรมอุโบสถร่วมกัน ปกครองโดยเจ้าอาวาสรูปเดียวกัน

๒.๑ คณะใน

คณะใน ตั้งอยู่ฝั่งเหนือพระอุโบสถ มีถนนตัดผ่ากลาง มีกุฏิสงฆ์แบบเก่า สร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ เหลืออยู่อีกหลายหลัง

เป็นกุฎีฝาผนังไม้ลูกปะกน หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ตั้งอยู่ในคณะ ๑ - คณะ ๖ (คณะ ๕ ยกเป็นโรงเรียนปริยัติธรรม)

๒.๒ คณะนอก

คณะนอก ตั้งอยู่ฝั่งพระอุโบสถ ติดแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นกุฏิ ๒ ชั้น เสริมเหล็ก จำนวน ๑๗ หลัง ตั้งอยู่ในบริเวณคณะ ๗ - ๑๑ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ สมัยพระเทพปริยัติ และเพิ่มเติมอีกในสมัยเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี

๒.๓ กุฏิเจ้าอาวาส

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ประจำอยู่ที่คณะ ๘ (คณะนอก) สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ โดยพระเทพปริยัติ และต่อเติมให้กว้างขึ้นอีกในปี ๒๕๕๒ ในสมัยพระเทพรัตนสุธี เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

๒.๔ ศาลาการเปรียญ

เดิมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระวิหาร แต่ถูกไฟไหม้ ทางวัดจึงทำการสร้างขึ้นใหม่ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระวิหาร กว้าง ๑๓.๒๐ เมตร ยาว ๒๕ เมตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ สิ้นงบประมาณ ๒๐,๗๑๐.๓๒ บาท และทำการบูรณะเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ สิ้นงบประมาณ ๕๒,๐๐๐ บาท และบูรณะอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ สิ้นงบประมาณ ๑๕ ล้านบาท

๒.๕ ตึกสมเด็จพระธีรญาณมุนี (ศาลาอเนกประสงค์)

ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (คณะนอก) เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็ก ๓ ชั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ สิ้นงบประมาณก่อสร้าง ๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท เป็นที่ประชุมพระสังฆาธิการในเขตภาค ๑ สมัยที่เจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑

๒.๖ หอระฆัง

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของกุฏิเจ้าอาวาส สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ สิ้นงบประมาณ ๖๐,๐๐๐ บาท ในคณะ ๒ (ฝั่งคณะใน) มีหอระฆังอยู่ ๑ หอ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ใด หอระฆังทั้ง ๒ แห่งนี้ มีเจ้าหน้าที่ประจำตีสัญญาณบอกเวลาตามกติกาของวัด เช่น ตีสัญญาณทำวัตรเช้า-เย็น และลงพระอุโบสถสังฆกรรม วันชาติ วันปีใหม่ วันสำคัญทางราชการ ถ้าตีสัญญาณนอกเวลาที่บอกไว้นี้ หมายถึง บอกเหตุอันตราย เช่น พระภิกษุสามเณรอาพาธหนัก หรือ มรณภาพ หรือไฟไหม้วัด เป็นต้น

๒.๗ ฌาปนสถาน

ฌาปนสถาน หรือที่เรียกว่า เมรุเผาศพ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระวิหาร เนื่องจากสถานที่คับแคบ ขยายไม่ได้ จึงไม่เป็นที่นิยมของประชาชนนัก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ สิ้นงบประมาณ ๑๓๔,๕๐๐ บาท ปัจจุบันนี้ ฌาปนสถานแห่งนี้ ไม่ได้ใช้งานแล้ว

๒.๘ โรงเรียนพระปริยัติธรรม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม หลังเดิมตั้งอยู่ระหว่างคณะ ๗ กับคณะ ๑๑ ติดต่อกัน (ฝั่งคณะนอก) เดิมเป็นกุฏิพระปรากรมมุนี (เปลี่ยน) อดีตเจ้าอาวาส ทางวัดได้ทำการรื้อแล้ว ย้ายมาสร้างที่คณะ ๕ (ฝั่งคณะใน) เป็นตึก ๒ ชั้น เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๖ สิ้นงบประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๒.๙ หอไตร

หอไตร เรียกเต็มว่า หอพระไตรปิฎก หรือ หอสมุด ตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนปริยัติธรรมด้านเหนือ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ สิ้นงบประมาณ ๑๖๔,๐๐๐ บาท

๓. เขตจัดผลประโยชน์

พื้นที่ของวัดปทุมคงคานี้ มีประมาณ ๗๒ ไร่เศษ ตั้งอยู่เกือบใจกลางพระนคร เป็นย่านการค้า ในพื้นที่ดินของวัด จึงมีอาคารพาณิชย์มากพอสมควร โดยกำหนดไว้ว่า เป็นเขตจัดผลประโยชน์ของวัด อาคารพาณิชย์ของวัดตั้งอยู่ ล้อมรอบคณะในฝั่งคณะนอกก็มีบ้าง อยู่ทางทิศตะวันตกของวัด ติดต่อกับศาลเจ้าแม่ทับทิม และทางทิศเหนือใกล้ศาลาการเปรียญ รวมทั้งหมดประมาณ ๒๕๕ คูหา วัดจัดผลประโยชน์เอง โดยมีไวยาวัจกรเป็นผู้แทนวัด

ทำเนียบเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

ลำดับเจ้าอาวาส

หลักฐานที่พอจะสืบค้นผู้เป็นเจ้าอาวาส และเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดนี้ ได้บ้าง มีดังนี้ คือ

๑. พระวิเชียรมุนี (มาก)
๒. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี อโนมสิริ)
๓. พระครูกัลยาณคุณ (กลิ้ง)
๔. พระครูธรรมสารโสภณ (โชติ)
๕. พระปรากรมมุนี (เปลี่ยน)
๖. พระปรากรมมุนี (จีบ อุคฺคเตโช)
๗. พระเทพปริยัติ (ดำ อาภารํสี)
๘. พระวิสุทธิวงศาจารย์ (เสงี่ยม จนฺทสิริ) รักษาการ
๙. สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารี)
๑๑. พระวิกรมมุนี (สำรอง ฐิตวิริโย) รักษาการ
๑๒. พระเทพรัตนสุธี (พิมพ์ ญาณวีโร)

๑. พระวิเชียรมุนี (มาก)

มีนามเดิมว่า มาก ชาติภูมิอยู่ที่ไหนไม่ปรากฏ แต่มีประวัติสัมพันธ์กับท่านว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลาผนวช และได้เถลิงถวัลย์ราชสมบัติ โดยทรงรับมุรธาภิเสกเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ ในวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ ในต้นปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕ จึงได้เสด็จมาทอดพระเนตร ดูวัดท่าเกวียน (วัดมหาพฤฒาราม) เพื่อทรงสถาปนาวัด โดยต้องเปลี่ยนแปลงใหม่หมดทั้งวัด และการสร้างนั้นเป็นการด่วน จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้อพยพพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดทั้งหมด ซึ่งมีพระมหาพฤฒาจารย์ (แก้ว) (มหา-พฤฒ-อาจารย์=มหาพฤฒาจารย์ แปลว่า อาจารย์ผู้เฒ่าที่สูงอายุ คือมีอายุ ๑๐๗ ปี) เจ้าอาวาสเป็นประธาน ไปพักอยู่ที่วัดปทุมคงคา เป็นการชั่วคราว แต่อยู่ได้ไม่นาน ท่านได้มรณภาพด้วยโรคชราที่วัดปทุมคงคา ทั้งที่การก่อสร้างกุฏิยังไม่แล้วเสร็จ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ พระปลัดสอน ซึ่งเป็นชาวจังหวัดตราด เดิมเข้ามาอยู่ที่วัดปทุมคงคา ได้เป็นฐานานุกรมของพระวิเชียรมุนี (มาก) เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เป็นพระครูธรรมจริยาภิรมย์ ย้ายมาครองวัดมหาพฤฒารามแทนพระมหาพฤฒาจารย์

ต่อมาพระครูธรรมจริยาภิรมย์ มีความผิด ถูกออกจากตำแหน่ง

เจ้าอาวาส และต้องย้ายไปอยู่วัดอื่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้าย พระศีลาจารพิพัฒน์ (สี) วัดสุทัศนเทพวราราม มาครองวัดมหาพฤฒารามชั่วคราว

ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้พระครูธรรมจริยาภิรมย์ ได้กลับมาครองวัดมหาพฤฒารามตามเดิม พระศีลาจารพิพัฒน์ จึงกลับไปอยู่วัดสุทัศน์ฯ พระครูธรรมจริยาภิรมย์ (สอน) ครองวัดมหาพฤฒารามมาถึงรัชกาลที่ ๕ ก็ถึงแก่มรณภาพ

ตามประวัตินี้ จะเห็นว่า พระวิเชียรมุนี (มาก) เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา แน่นอน แต่ไม่ใช่องค์แรก เพราะเป็นปลายรัชกาลที่ ๓ แล้ว และต้นรัชกาลที่ ๔ ติดต่อกัน และพระวิเชียรมุนี (มาก) มรณภาพ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๓ ในรัชกาลที่ ๓ (พ.ศ.๒๓๖๗-๒๓๙๔)

๒. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี อโนมสิริ)
(ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๕-๒๔๓๗)

นามเดิม ศรี ฉายา อโนมสิริ เกิดในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีจอ จุลลศักราช ๑๑๗๖ พุทธศักราช ๒๓๕๗ ชาติภูมิอยู่ที่สำเพ็ง เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร บิดาเป็นชาวจีน แซ่จึง เป็นคนค้าขาย เมื่ออายุได้ประมาณขวบครึ่ง บิดามารดาพาลงเรือไปค้าขายทางทะเลตะวันออก ขณะไปกลางทะเล พวกลูกเรือคิดร้าย รวมกันจับบิดามารดาของท่าน ฆ่าเสียที่ช่องเสม็ด สำหรับตัวท่านพี่เลี้ยงช่วยเหลือให้รอดพ้น กลับมาได้ และให้ป้าของท่านเลี้ยงไว้จนอายุ ๗ ขวบ จึงฝากให้เล่าเรียนอักษรสมัยอยู่กับพระอาจารย์สิงห์ วัดปทุมคงคา มีประวัติอยู่ในเรื่องตั้งพระราชาคณะผู้ใหญ่ในกรุงรัตนโกสินทร์ ที่หอสมุดแห่งชาติ พิมพ์ไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ว่า

"ถึงรัชกาลที่ ๓ บวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดปทุมคงคา เล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่สำนักอาจารย์ในวัดนั้นบ้าง มาอยู่เล่าเรียนที่วัดราชบุรณะบ้าง จนอายุครบอุปสมบท จึงไปบวชเป็นพระภิกษุที่วัดปทุมคงคา เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๗๗ ครั้นบวชได้ ๓ พรรษาเข้าแปลพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค เมื่อเป็นเปรียญแล้ว ท่านจึงมาถวายตัวเป็นศิษย์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จทรงผนวชประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศ วิหาร

แล้วบวชแปลงเป็นธรรมยุติกา (เข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์) บวชแล้วอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร ต่อมาเข้าแปลหนังสือได้ ๕ ประโยค รวมเป็น ๘ ประโยค แล้วท่านไม่แปลอีกต่อไป มาถึงรัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชดำริว่า ความรู้ท่านถึงภูมิเปรียญ ๙ ประโยค แต่หากไม่แปลเอง จึงพระราชทานเติมอีก ๑ ประโยค รวมเป็น ๙ ประโยค ได้เป็นพระครูอโนมสาวัน ตำแหน่งพระครูคู่สวด คู่กับพระครูอนันตประกาศ ฐานานุกรมในพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนตลอดรัชกาลที่ ๓

ถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะฤกษ์องค์ ๑ ต่องานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔ เดิมเป็นที่ พระวรญาณมุนี แล้วทรงให้เป็นพระอโนมมุนี โปรดให้อาราธนาไปครองวัดปทุมคงคา ต่อมาถึงปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕ โปรดให้เป็นหัวหน้าสมณทูตไปลังกาทวีปครั้งหนึ่ง

ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ที่ พระพรหมมุนี พ.ศ. ๒๔๑๔ ต่อมาถึงปีกุน พ.ศ. ๒๔๓๐ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๒ แรม ๑๕ ค่ำ มีสำเนาที่ทรงตั้งดังนี้

คำประกาศ

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล เป็นอดีตล่วงแล้ว ๒๔๓๐ พรรษา ปัตยุบันกาล วราหสังวัจระ บุศยมาศ กาฬปักษ์ ปัณณรสีดิถี ศุกรวาร ปริเฉทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ฯลฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า พระพรหมมุนี เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ มีพรรษายุกาล เจริญมาก และมีปรีชาชำนาญในการปริยัติ อรรถโกศล ดำรงคุณธรรม สมควรเป็นคารวะสถาน และเป็นพระอุปัชฌยาจารย์ ให้สำเร็จอุปสมบท บรรพชากิจแก่กุลบุตรเป็นอันมาก สมควรจะมีอิสสริยยศ สมณศักดิ์ตำแหน่งผู้ใหญ่ เป็นประธาน แก่อเนกนิกรบรรพสัชทั่วไป

จึงมีพระบรมราชโองการมา ณ พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้สถาปนา พระพรหมมุนี ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะ เป็นประธานในคณะอรัญวาสี มีนามตามจารึกในหิรัญบัฏว่า

สมเด็จพระพุฒาจารย์ อเนกสถานปรีชา สัปตวิสุทธิ จริยาสมบัติ นิพัทธธุตคุณ ศิริสุนทรพรตจาริก อรัญญิกคณิศร สมณนิกรมหาปรินายก ตรีปิฎกโกศล วิมลศีลขันธ์ สรรพสมณคุณ วิบุลยประสิทธิ์ สถิตย์ ณ วัดปทุมคงคารามวรวิหาร (ปัจจุบัน เป็น ราชวรวิหาร) พระอารามหลวง เป็นเจ้าคณะใหญ่ ฝ่ายพระสงฆ์อรัญวาสีทั้งปวง มีนิตยภัตร ราคาเดือนละ ๖ ตำลึง มีฐานานุศักดิ์ควรตั้งฐานานุกรมได้ ๘ รูป คือ

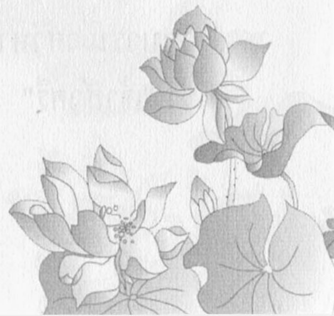
พระครูปลัดสุวัฒนสมณาจารย์ ปรีชาญาณจาริก อรัญญิกสังฆคณนายกปิฎกธรรมรักขิต มีนิตยภัตร ราคาเดือนละ ๒ ตำลึง ๑

พระครูวินัยธร ๑

พระครูวินัยธรรม ๑

พระครูศัพท์สุนทร ๑

พระครูอมรโมลิต ๑

พระครูสมุห์ ๑

พระครูใบฎีกา ๑

พระครูธรรมรักขิต ๑ รวม ๘ รูป

ขอพระคุณทั้งปวง ซึ่งได้รับราชทินนามครั้งนี้ จงจิรัฐิติกาล เจริญอายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาณ ศิริสวัสดิ์ในพระพุทธศาสนา เทอญ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ ถึงมรณภาพ เมื่อวันอังคาร ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๗ สิริรวมอายุได้ ๘๑ ปี ครองวัดปทุมคงคา ๔๓ ปี ๖๑ พรรษา

ท่านได้ทูลขอพระราชทานพรไว้ แต่เมื่อจะทรงตั้งเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ว่า สกุลท่านเป็นจีน เมื่อถึงมรณภาพ ขอให้นำศพท่านได้ฝังตามประเพณี จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ฝังศพท่านไว้ที่วัดปทุมคงคา หาได้พระราชทานเพลิงศพบรรจุโกศ เหมือนสมเด็จพระราชาคณะอื่นไม่ มีฮวงซุ้ยที่หน้ากุฏิของท่าน

อนึ่ง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี) เป็นพระธรรมยุตติกา พระทั้งหมดในวัดเป็นมหานิกาย คณะสงฆ์ไทยเดิม สมเด็จฯ ไม่ลงอุโบสถสังฆกรรมร่วมด้วย ไปทำสังฆกรรมที่วัดเกาะแก้วลังการาม (วัดสัมพันธวงศาราม) และวัดปทุมคงคา ต้องไปขึ้นอยู่กับวัดบวรนิเวศวิหารและก็เป็นอยู่ครั้งนั้นครั้งเดียว ชาวบ้านถวายนามว่า "เจ้าสัวศรี"

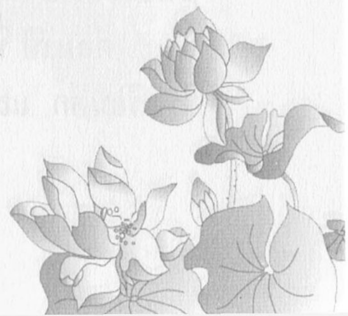

๓. พระครูกัลยาณคุณ (กลิ้ง)

(ประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๔๓)

นามเดิมว่า กลิ้ง มีชาติภูมิอยู่ที่ไหนไม่ปรากฏ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ของพระปรากรมมุนี (จีบ) เจ้าอาวาสองค์ต่อมา มีรูปเหมือนของท่านประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร นายลิ้ม ธรรมจรีย์ คฤหบดีตลาดน้อย อายุ ๘๐ ปี บอกว่า เคยเป็นศิษย์ของพระครูกัลยาณคุณ และได้ทำการบูรณะพระพุทธรูป แนววิหารคดด้านเหนือ ใกล้ประตูองค์ขวามือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้จารึกไว้ที่หินอ่อนฐานพระพุทธรูปว่า ขออุทิศให้พระครูกัลยาณคุณ (กลิ้ง) อดีตเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคาต่อจากสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี) แน่นอน

จากการบอกเล่าว่า ท่านมีเกียรติคุณทางหมอยา ประชาชนนับถือมาก นิยมเรียกว่าท่านหมอ เป็นเจ้าอาวาสอยู่ประมาณ ๖ ปี มรณภาพประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๓

๔. พระครูธรรมสารโสภณ (โชติ)
(ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๕๓)

นามเดิมว่า โชติ มีชาติภูมิอยู่ที่ไหนไม่ปรากฏ ได้เป็นฐานานุกรม ในตำแหน่งพระครูสมุห์ ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี) แล้วต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูธรรมสารโสภณ ได้เป็นพระอนุสาวนาจารย์ (พระคู่สวด) ของพระปรากรมมุนี (จีบ) ครั้งยังเป็นพระครูสมุห์โชติ เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๓ สืบต่อจากพระครูกัลยาณคุณ (กลิ้ง)

มีเกียรติประวัติว่า เป็นผู้ริเริ่มอุปการะการตั้งโรงเรียนประถมวัดปทุมคงคา พ.ศ. ๒๔๔๓ และโรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา พ.ศ. ๒๔๔๕ ในชั้นต้นซึ่งยังมิได้ประกาศตั้งเป็นโรงเรียนของกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) ก็ให้พระทำหน้าที่เป็นครูสอน ครูคนแรก คือ พระครูใบฎีกา เหลียน ต่อมาลาสิกขาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น พระยาสีมานนท์ปริญญา

ครั้นเมื่อสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการแล้ว จึงได้ใช้ตึกสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี) กับเรือนไม้ท่านพร เป็นโรงเรียนประถมวัดปทุมคงคา (เรียกชื่อตามสมัยนั้น) ครูสนธิ์ เป็นครูใหญ่ สอนตั้งแต่ชั้นประถม ๑ ถึง ประถม ๔

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้รื้อโรงทึมที่ตั้งทำศพ สร้างเป็นโรงเรียนตึก และรื้อป่าช้าที่ฝังศพเป็นสนาม ให้นักเรียนได้ออก

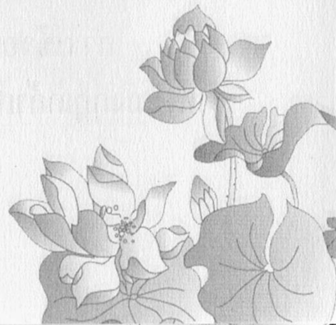

กำลังกาย เมื่อขณะสร้างตึกหลังยาว พระครูธรรมสารโสภณ อาพาธเป็นโรคที่ขา อุตส่าห์นั่งเก้าอี้ให้คนหาม มาจัดการคุมการก่อสร้าง เมื่อเปิดตึกใหม่ เป็นโรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา พระยาศึกยาสมบูรณ์ (ม.ล. แหยม) เป็นอาจารย์ใหญ่คนแรก

พระครูธรรมสารโสภณ มรณภาพแล้วได้ทำเมรุ พระราชทานเพลิงศพที่สนามหญ้า ๓ วัน ๓ คืน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ (ร.ศ. ๑๒๙) (คงจะมรณภาพ พ.ศ. ๒๔๕๒) การมรณภาพของท่านทำให้เกิดความเศร้าสลดใจอาลัย อาวรณ์ โศกเศร้า โศกาดูรแก่ครูและนักเรียน ตลอดชาวบ้านเป็นอันมาก

อนึ่ง พระครูธรรมสารโสภณ (โชติ) เจ้าอาวาสรูปนี้ มีผู้เข้าใจว่า ชื่อสมณศักดิ์ของท่าน คือ พระครูกัลยาณคุณ และอ้างว่าเป็นศิษย์ผู้ใกล้ชิด และนำประวัติของท่านพิมพ์เผยแพร่ก็หลายคราวก็น่าเชื่อถือ แต่ในหนังสือมหาสติปัฏฐานสูตร ที่พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ (ร.ศ. ๑๒๙) เขียนหน้าปกว่า แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูธรรมสารโสภณ เป็นเจ้าอาวาสอยู่ประมาณ ๑๐ ปี

๕. พระปรากรมมุนี (เปลี่ยน)
(พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๔๖๕)

นามเดิม เปลี่ยน ชาติภูมิ เกิดที่ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร บรรพชา-อุปสมบท ที่วัดสามจีนใต้ (วัดไตรมิตรวิทยาราม) แล้วได้เป็นพระครูถาวรสมณวงศ์ ครองวัดไตรมิตรวิทยาราม แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ไปครองวัดประยุรวงศาวาส (วัดรั้วเหล็ก) เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฝั่งธนบุรี และได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ พระปรากรมมุนี แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก (สมัยปราบผีบุญ) ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก (เจ้าคณะภาค) แล้วโปรดเกล้าฯ ให้กลับมาครองวัดประยุรวงศาวาสตามเดิม

เมื่อพระครูธรรมสารโสภณ (โชติ) มรณภาพ เจ้าอาวาสว่างลง จึงโปรดเกล้าฯ ให้มาครองวัดปทุมคงคา พ.ศ. ๒๔๕๔ ท่านได้อุปการะโรงเรียน และตั้งใจทะนุบำรุงการศึกษาของกุลบุตร ให้เครื่องพิมพ์ดีด ให้เครื่องสูบน้ำเมื่อลูกเสือดับเพลิงทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน ปรับปรุงการศึกษาร่วมกับโรงเรียนและสนับสนุนความประสงค์ของโรงเรียนทุกประการ

การเข้าออกโรงเรียนสะดวกขึ้น ก็โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เสด็จพระราชดำเนินมาถวาย

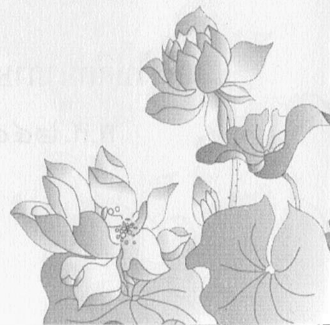

ผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดปทุมคงคา ตรอกสำเพ็ง จึงกลายเป็นถนนขึ้นในสมัยพระปรากรมมุนี (เปลี่ยน) เป็นเจ้าอาวาส

ทุกปี ในวันวิสาขบูชา และมาฆบูชา จะต้องมีงานตั้งโต๊ะประกวด สร้างเขาถวายพระเพลิง มีมหรสพฉลองกันครึกครื้นมโหฬาร เจ้านายหลายพระองค์ได้เสด็จมาทอดพระเนตร อาทิ กรมพระนครสวรรค์ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กรมพระยานริศรฯ

ในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมก็เจริญ มีพระภิกษุสามเณรสอบไล่ได้เปรียญและนักธรรมปีละจำนวนมาก ในยุคของท่านได้ปรับปรุงการศึกษาเป็นส่วนใหญ่

ท่านมรณภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้จัดทำเมรุที่คณะนอก ๓ วัน ๓ คืน ครองวัดปทุมคงคา ๑๑ ปี

๖. พระปรากรมมุนี (จีบ อุคฺคเตโช)
(พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๔๗๕)

นามเดิม จีบ ฉายา อุคฺคเตโช นามสกุล บุตรวี นามบิดา นายบุตร บุตรวี นามมารดา นางอยู่ บุตรวี

ชาติกาล เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๘ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน ที่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

พ.ศ. ๒๔๒๘ ศึกษาภาษาไทยในสำนักพระอธิการทั่ง วัดป่าข่อย ตำบลวังไม้ขอน

พ.ศ. ๒๔๓๖ บรรพชาที่วัดประยุรวงศาวาส ธนบุรี

พ.ศ. ๒๔๓๘ อุปสมบทที่วัดปทุมคงคา อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร

สมเด็จพระวันรัต (แดง) วัดสุทัศน์ฯ เป็นพระอุปัชฌาย์

พระครูกัลยาณคุณ (กลิ้ง) วัดปทุมคงคา เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระครูสมุห์โชติ วัดปทุมคงคา เป็นพระอนุสาวนาจารย์

แล้วไปศึกษาภาษาบาลีที่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสุโขทัย

พ.ศ. ๒๔๔๑ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูกัลยาณคุณ

พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นพระราชาคณะที่ พระปรากรมมุนี

หน้าที่การงาน

พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา

พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดปทุมคงคา

พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นเจ้าคณะหมวดพลับพลาไชย (เจ้าคณะแขวง)

พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา

ในสมัยท่านเป็นเจ้าอาวาส ได้ใส่ใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุ สามเณร เป็นอย่างมาก จึงมีผู้สอบเปรียญธรรมได้เป็นจำนวนมาก พระภิกษุสามเณรต่างวัดก็มาศึกษา ประกอบทั้งพระลูกวัดมีชื่อเสียงทางเทศนา และการสอนดี แต่การบำรุงโรงเรียนภาษาไทยได้ลดลงไป ลุถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เกิดความยุ่งเหยิงในการปกครองวัดขึ้น เหตุที่ท่านมีเมตตากรุณา ไม่ปรารถนาจะลงโทษผู้ใด จึงได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส มาเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส ต่อจากนั้น ท่านมีโรคหืดเบียดเบียน ทำให้สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลงโดยลำดับ ท่านมรณภาพ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ พระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สิริรวมอายุได้ ๖๕ ปี ๗ เดือน กับ ๑๖ วัน ๔๖ พรรษา ครองวัดปทุมคงคา เป็นเวลา ๑๐ ปี

๗. พระเทพปริยัติ (ดำ อาภารํสี)

(พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๕๑๓)

นามเดิม ดำ นามฉายา อาภารํสี นามสกุล คงคุณ นามบิดา หมื่นแผลงไพรินทร์ (พร้อม คงคุณ) นามมารดา นางวร คงคุณ

ชาติกาล วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๑ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๒ ปีชวด ตำบลบ่อกระดาน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

พ.ศ. ๒๔๔๗ บรรพชา ที่วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๕๓ อุปสมบท ที่วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพฯ
สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
(แพ ติสฺสเทวมหาเถร) เป็นพระอุปัชฌาย์
ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมโกศาจารย์
พระพิมลธรรม (นาค) เป็นพระกรรมวาจาจารย์
ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระศรีสมโพธิ
พระอมรเมธาจารย์ (ไคล ป.ธ. ๘)
เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

เบื้องต้น ได้ศึกษาภาษาไทยและบาลีในสำนักพระอาจารย์คง วัดศรัทธาราษฎร์ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

พ.ศ. ๒๔๕๔ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๕๕ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค

หน้าที่การงาน

พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม

พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นครูใหญ่ฝ่ายนักธรรม สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม

พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม

พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม

พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะแขวงมีนบุรี

พ.ศ. ๒๔๗๖ ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา

พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดปทุมคงคา

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นเจ้าคณะหมวดพลับพลาไชย (เจ้าคณะแขวง)

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมและบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๗๙ รักษาการเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม

พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นกรรมการสงฆ์อำเภอสัมพันธวงศ์-บางรัก ในตำแหน่งองค์การสาธารณูปการ

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นพระครูวินัยธร ฐานานุกรมของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (แพ ติสฺสเทวมหาเถร)

พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นพระราชาคณะที่ พระปริยัติบัณฑิต

พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพปริยัติ

พระเทพปริยัติมีผลงานด้านสาธารณูปการมาก เมื่อได้รับตำแหน่งสืบต่อจากท่านเจ้าคุณปรากรมมุนี (จีบ) แล้ว ก็ได้จัดการปฏิสังขรณ์ปูชนียวัตถุ และก่อสร้างเสนาสนสงฆ์ ภายในวัดมาโดยตลอด มิได้หยุดยั้ง เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิตึกสองชั้นในบริเวณคณะ ๘ คณะ ๙ คณะ๑๐ และคณะ๑๑ รวม ๑๐ หลัง โรงเรียนพระปริยัติธรรม หอไตร หอระฆัง ฌาปนสถาน (เมรุ) และศาลาประกอบเมรุ เป็นต้น รวมไปถึงสร้างอาคารพาณิชย์ เป็นที่จัดผลประโยชน์ของวัด โดยปกติท่านมีสุขภาพดี พอถึงวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เวลา ๒๓.๐๐ น. เกิดโรคลมปัจจุบัน ผู้ใกล้ชิดนำส่งโรงพยาบาลสงฆ์ นายแพทย์ได้ให้การรักษาพยาบาล จนสุดความสามารถ แต่อาการไม่ดีขึ้น แล้วถึงมรณภาพ เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เวลา ๐๖.๐๐ น. ที่โรงพยาบาลสงฆ์ เขตพญาไท สิริรวมอายุได้ ๘๒ ปี ๒ เดือน กับ ๑๙ วัน ๖๑ พรรษา ครองวัดปทุมคงคาเป็นระยะเวลา ๓๗ ปี

๘. **พระวิสุทธิวงศาจารย์** (เสงี่ยม จนฺทสิริมหาเถร)

รักษาการเจ้าอาวาส (๑ พ.ค. ๒๕๑๓- ๓๐ เม.ย. ๒๕๑๔)

นามเดิม เสงี่ยม ฉายา จนฺทสิริ ชาติภูมิ เกิดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศิษย์อาวุโสของท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติ อุปสมบทที่วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๕ สอบได้นักธรรมชั้นเอก

พ.ศ. ๒๔๘๒ สอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นพระครูจุลคณานุศาสน์ ฯ

พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นพระครูมหาคณานุศิษฏ์ ฯ

พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นพระราชาคณะที่ พระศรีสมโพธิ

พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมวิสุทธาจารย์

พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะ ชั้นหิรัณยบัฏ ที่ พระวิสุทธิวงศาจารย์

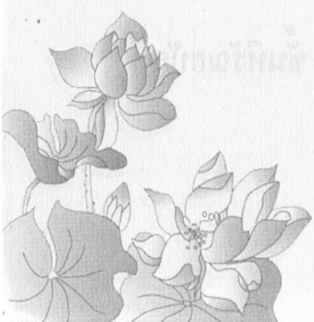

พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นสมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ ที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์

พระวิสุทธิวงศาจารย์ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นเวลา ๑ ปี พ้นตำแหน่งนี้ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ตามกฎมหาเถรสมาคม

โดยปกติท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้มีอุปนิสัยร่าเริง และมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงมาโดยตลอด แต่เนื่องจากมีชนมายุและงานของคณะสงฆ์มาก ตลอดจนงานพิเศษที่ต้องรับผิดชอบได้เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ทำให้ร่างกายเริ่มอ่อนแอลงเร็วกว่าปกติ ความทรงจำเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด กอปรด้วยมีโรคเบาหวานแทรกซ้อนขึ้นมาอีก จนถึงวันพฤหัสบดี ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๒๖ เวลา ๐๙.๒๙ น. ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ก็ได้ถึงแก่มรณภาพด้วยอาการอันสงบ ที่โรงพยาบาลศิริราช ท่ามกลางการรักษาพยาบาล จนสุดความสามารถของคณะแพทย์และพยาบาล สิริรวมชนมายุได้ ๘๑ ปี ๑๑ เดือน ๒๒ วัน และมีพรรษาได้ ๖๑ พรรษา รักษาการเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เป็นระยะเวลา ๑ ปี

๙. สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารีมหาเถร ป.ธ. ๙)

(พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๓๔)

ชาติภูมิ

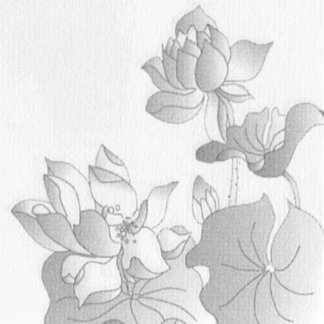
บ้านเบิกไพร ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี บิดา นายผล ทั่งจันทร์ บ้านเบิกไพร ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มารดา นางหลวน ทั่งจันทร์ (ผลาภิรมย์) บ้านเกาะเรียน ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชาติกาล

วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ตรงกับวันจันทร์ แรม ๖ค่ำ เดือน ๔ ปีจอ เวลา ๑๕.๑๕ น.

บรรพชา

วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘ บรรพชาเป็นสามเณร ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร โดยมีสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺตมหาเถร) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท

วันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๔ ตรงกับวันเสาร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๗ เวลา ๑๗.๔๒ น. อุปสมบท ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยมีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม ธมฺมสรมหาเถร) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอุปัชฌาย์

พระครูพิศาลสรกิจ (ฟัก ปุญฺญสิริมหาเถร) วัดทำเลไทย ตำบลบ้านขนอน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระกรรมวาจาจารย์

สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺตมหาเถร) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๖๐ ศึกษาภาษาไทย ณ โรงเรียนประจำอำเภอสูงเนิน (บุรคามบำรุง) จังหวัดนครราชสีมา สอบได้ ม.๑ จบชั้นของโรงเรียน

พ.ศ. ๒๔๗๓ สอบได้ น.ธ.เอก วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๙๑ สอบได้ ประโยค ป.ธ.๕ วัดพระเชตุพนฯ

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ด.) จากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมวัดบ้านโป่ง

พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

พ.ศ. ๒๔๙๔ เป็นเจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๗
เป็นกรรมการบริหารคณะสงฆ์ไทย

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นพระวินัยธรชั้นฎีกา

พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทร วรวิหาร
จังหวัดสมุทรสงคราม

พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นกรรมการพิจารณาข้อบกพร่อง
ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๕

พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕

พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม

พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะภาค ๑-๒-๓
และภาค ๑๓-๑๔-๑๕

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นเจ้าคณะภาค ๑

งานศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมวัดพระเชตุพนฯ
เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง
มณฑลราชบุรี

พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมวัดบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

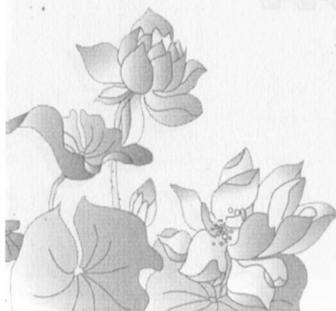
พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นผู้อำนวยการศึกษาประจำอำเภอบ้านโป่ง
ตามโครงการศึกษาใหม่ของคณะสงฆ์

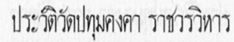
พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
วัดเพชรสมุทร วรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม

พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นผู้อำนวยการตรวจธรรมสนามหลวง
จังหวัดกาญจนบุรี-ราชบุรี-เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์

พ.ศ. ๒๕๑๔ จัดตั้งทุนนิธิการศึกษาพระปริยัติธรรม
วัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๒๘ จัดตั้งทุนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ตามนโยบายศึกษาสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์

งานเผยแผ่

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นพระธรรมกถึกเอก เป็นเลิศในทางเทศนา จึงได้รับเป็นผู้อำนวยการกองวิชาการสภาธรรมกถึก ได้เรียบเรียงธรรมเทศนาจำนวนมากมาย เขียนบทความ ปาฐกถา ฯลฯ

พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นกรรมการ เทศนาอบรมศีลธรรมข้าราชการ พ่อค้าและประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม-สมุทรสาคร-เลย-ขอนแก่น-อุดรธานี

พ.ศ.๒๔๙๕ เป็นกรรมการ เทศนาอบรมศีลธรรมข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน จังหวัดพิจิตร-พิษณุโลก-อุตรดิตถ์

พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นประธานอนุกรรมการ เรื่องแนวทางอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์ วัดปทุมคงคา

พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นกรรมการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต

งานสาธารณูปการ

พ.ศ. ๒๕๐๐ เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม แล้วได้ปรับปรุงวัดเพชรสมุทร ซึ่งมีเสนาสนะเป็นไม้ให้เป็นตึกทั้งหมด เช่น

- สร้างกุฏิสงฆ์เป็นตึก ๒ ชั้น ๒๒ ห้อง

- สร้างหอสวดมนต์เป็นตึก ๓ ชั้น ๑ หลัง
- สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นตึก ๓ ชั้น ๑ หลัง

พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร ได้ปรับปรุงการปกครอง การศึกษา และการสาธารณูปการ เช่น

- จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- สร้างกุฏิสงฆ์ คณะ ๖ เป็นตึก ๒ ชั้น ๔ หลัง
- สร้างศาลาเอนกประสงค์เป็นตึก ๓ ชั้น ๑ หลัง
- บูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ พระประธานในพระอุโบสถ
- สร้างศาลา บำเพ็ญกุศลเป็นตึก ๑ หลัง

พ.ศ. ๒๕๒๔ ไปดำเนินการสร้างอุโบสถวัดทำเลไทย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเคยเป็นศิษย์และบรรพชาเป็นสามเณร

งานพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นกรรมการสภาและกรรมการอุปถัมภ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาการศึกษาของคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นกรรมการอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นกรรมการสงฆ์ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
เป็นประธานกรรมการอุปถัมภ์สร้างวัดไทยลอสแองเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา
เป็นประธานจัดงานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการ และเป็นกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในการสังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎก

การพระศาสนาในต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย ไปประชุมชำระพระไตรปิฎก และประชุมฉัฏฐสังคายนา ทุติยสันนิบาต ณ ประเทศพม่า เป็นเวลา ๔ เดือน

พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย ไปประชุมฉัฏฐสังคายนาและร่วมประชุมฉลองพระพุทธ-ศาสนา ๒๕๐๐ (๒๕ ศตวรรษ) ณ ประเทศพม่า เป็นเวลา ๑ เดือน

พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทย ไปประชุมอรรถกถาสังคายนา ณ ประเทศพม่า เป็นเวลา ๓ เดือน

พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับนิมนต์จากโป๊ปให้ไปเยี่ยมสำนักวาติกัน โดยมีสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร) วัดพระเชตุพนฯ เป็นหัวหน้า

ได้รับนิมนต์จากองค์การยูซิสให้ไปเยี่ยมประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร) เป็นหัวหน้า

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่ “**พระกวีวงศ์**”

พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนาม ที่ “**พระเทพเวที**”

พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ในราชทินนาม ที่ “**พระธรรมปิฎก**”

พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับพระราชทานสถาปนา เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะ ชั้นหิรัณยบัฏ ในราชทินนาม ที่ "**พระธรรมวโรดม** บรมญาณอดุล สุนทรนายก ตรีปิฎกคุณาลังการวิภูสิต บริหารกิจจาทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี"

พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับพระราชทานสถาปนา เป็น สมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ ในราชทินนาม ที่ "**สมเด็จพระธีรญาณมุนี** ตรีปิฎกคุณาลังการ วิจิตรปฏิภาณธรรมปรีชา ศีลขันธสมาจารวัตร สุนทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี" สมเด็จพระราชาคณะ สถิต ณ วัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร พระอารามหลวง

มรณภาพ

เจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี โดยปกติมีสุขภาพแข็งแรง ปฏิบัติศาสนกิจโดยมิให้บกพร่อง ทั้งกิจวัตรประจำวันภายในวัด และศาสนกิจภายนอกวัด จึงไม่ทราบว่ามีโรคหัวใจรั่ว ต่อเมื่อปฏิบัติศาสนกิจมากขึ้น โรคหัวใจก็กำเริบขึ้นเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๓๔ เจ้าประคุณสมเด็จฯ กลับจากการพิจารณาสมณศักดิ์ที่วัดสามพระยา มีอาการอ่อนเพลียมากจึงได้พักผ่อนอยู่ที่วัด เช้าวันที่ ๕ ตุลาคม อาการของเจ้าประคุณสมเด็จฯ น่าเป็นห่วงมากขึ้น อ่อนเพลีย

ลุกขึ้นไม่ได้เพราะเวียนศีรษะ ท่านจึงนอนอยู่บนที่นอน ห่มผ้าจีวรเฉวียงบ่า เริ่มต้นสวดมนต์ บท นโม ๓ จบ แล้วต่อด้วยบทไตรสรณคมน์ แต่ยังไม่ถึงบทตติยมฺปิ ท่านก็สวดกลับมาทบทวนใหม่ สังเกตดูนัยน์ตาท่านหลับๆ ตื่นๆ แต่ท่านก็ยังเจริญภาวนา สวดบทไตรสรณคมน์ต่อไป

หลังจากฉันเช้าแล้ว คณะศิษย์จึงกราบนิมนต์ให้เจ้าประคุณสมเด็จฯ ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เจ้าประคุณสมเด็จฯ จึงได้ไหว้พระสวดมนต์ และกล่าวคำสัตตาหะ เพราะยังอยู่ในช่วงเข้าพรรษา ไปพักฟื้นที่โรงพยาบาลเป็นเวลา ๖ วัน ออกจากโรงพยาบาลวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๔ มาพักฟื้นที่วัดปทุมคงคา เมื่อเห็นว่ามีอาการดีขึ้น จึงออกปฏิบัติศาสนกิจ ในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๔ ล่วงมาถึงรุ่งเช้าวันพุธ ที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๔ ซึ่งเป็นวันมหาปวารณาออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ และตรงกับวันปิยมหาราช เจ้าประคุณสมเด็จฯ ก็ได้ถึงมรณภาพด้วยอาการอันสงบ บนที่นอนของท่าน เมื่อเวลา ๐๔.๐๐ น. คณะแพทย์ลงความเห็นว่า มรณภาพด้วยโรคหัวใจล้มเหลวเฉียบพลัน สิริรวมชนมายุได้ ๘๑ ปี ๗ เดือน ๓ วัน มีพรรษา ๖๐ พรรษา ครองวัดปทุมคงคาเป็นเวลา ๑๗ ปี

๑๑. พระเทพรัตนสุธี (พิมพ์ ญาณวีโร ป.ธ.๗, M.A.)
(พ.ศ.๒๕๓๖-ปัจจุบัน)

ชาติภูมิ

ชื่อ พิมพ์ นามสกุล บุญรัตนาภรณ์ เกิดเมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ บิดา นายบุญ บุญรัตนาภรณ์ มารดา นางสวย บุญรัตนาภรณ์ บ้านเลขที่ ๑๐๖ หมู่ที่ ๓ ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

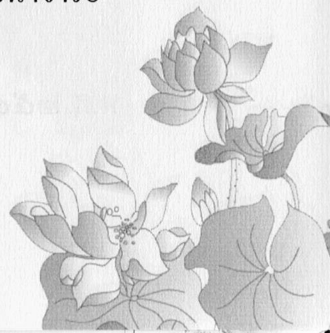
อุปสมบท

วันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ตรงกับวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘/๘ ปี มะเมีย ณ วัดนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระเทพรัตนกวี (เกตุ ธมฺมวรมหาเถร) วัดไตรธรรมาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพระอุปัชฌาย์

พระครูโสภิตคุณานันท์ วัดนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระครูพิศาลคุณาภรณ์ วัดอภัยเขตตาราม อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพระอนุสาวนาจารย์

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๐๐ สำเร็จประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านรางห้าตำลึง สายบุญเรือง-ราษฎร์รังสรรค์ อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

พ.ศ. ๒๕๑๒ สอบได้ น.ธ.เอก วัดคลองวาฬ สำนักเรียนคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พ.ศ. ๒๕๒๐ ปริญญาตรี (B.A) มหาวิทยาลัยนาลันทา ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๒๒ ปริญญาโท (M.A.) มหาวิทยาลัยมคธ ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๓๒ สอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดปทุมคงคา กรุงเทพฯ

ความสามารถพิเศษ เป็นผู้ออกแบบโปรแกรมสมณศักดิ์ที่คณะสงฆ์ใช้หาข้อมูลในการพิจารณาสมณศักดิ์ในปัจจุบันนี้

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา
เป็นพระอุปัชฌาย์วิสามัญ
เป็นเจ้าคณะเขตสัมพันธวงศ์

พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๗

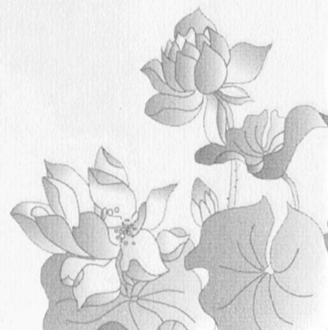
สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์
เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระอารามหลวง ชั้นเอก ในราชทินนาม ที่
“ **พระครูศรีปริยัตยาภรณ์** ”

พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่
“ **พระสุธีปริยัตยาภรณ์** ”

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นราช ในราชทินนาม ที่
“ **พระราชรัตนดิลก** ตรีปิฎกวราลงกรณ์
มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี ”

พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นเทพ ในราชทินนาม ที่
“ **พระเทพรัตนสุธี** ศรีธรรมสาธก
ตรีปิฎกวราลงกรณ์ มหาคณิสสร
บวรสังฆาราม คามวาสี ”

ไวยาวัจกรวัด

ไวยาวัจกรของวัดปทุมคงคานี้ ไม่มีหลักฐานว่า ใครบ้าง เป็นไวยาวัจกร (มัคนายก) เท่าที่สืบทราบได้ คือ

๑. นายเหมือน เกิดปัญญา

๒. นายเขียน ทิพยบุญทอง อดีตครูใหญ่ โรงเรียนประถมวัดปทุมคงคา

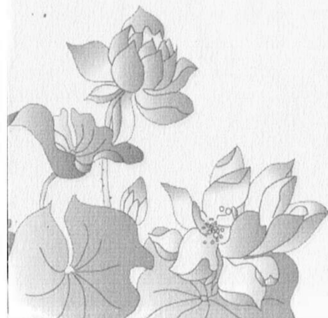
๓. พ.ต.อ. สังข์ เผ่าพิมพา

๔. นายเสถียร กู้ประเสริฐ

๕. นายถวิล ปั้นจิตร

๖. พ.ท. อร่าม หิรัญวงศ์

๗. ด.ต.อรุณ อเนกบุณย์ ๒๕๓๖-ปัจจุบัน

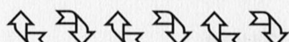
คณะกรรมการอุปถัมภ์พระอาราม ชุดปัจจุบัน

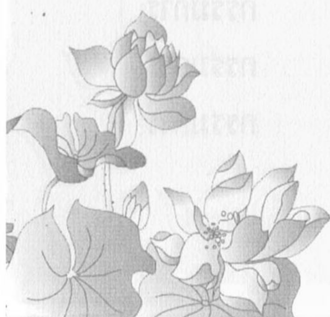
๑.	คุณประชา - คุณละออ ลีลาประชากุล	ประธานกรรมการ
๒.	คุณอรุณ รัตนปัญญารัตน์	รองประธานฯ กิตติมศักดิ์
๓.	คุณสุนีย์ ดีสมเลิศ	รองประธานกรรมการ
๔.	ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลลี้ไทยมุ้ย	รองประธานกรรมการ
๕.	คุณศิริชัย ศันสนียวาณิช	รองประธานกรรมการ
๖.	คุณมาลี ลีลาสุธาโรจน์	รองประธานกรรมการ
๗.	คุณธวัชชัย ตันติธีรบูลย์	รองประธานฯ และเลขานุการ
๘.	คุณตวงหงส์ ลีลาประชากุล	รองประธานกรรมการ
๙.	คุณประวิทย์ ลิ้มสมบุญชัย	กรรมการ
๑๐.	คุณยงค์ จารุรังสีพงค์	กรรมการ
๑๑.	คุณวรพจน์ วัลลีนุกูล	กรรมการ
๑๒.	คุณสุวิน บุรกาญจนานนท์	กรรมการ
๑๓.	ผู้จัดการธนาคารกสิกรไทย สาขา เซียงกง	กรรมการ
๑๔.	คุณวีระพล ลีลาประชากุล	กรรมการ
๑๕.	คุณวีระพันธุ์ ลีลาประชากุล	กรรมการ
๑๖.	คุณชัย อินทนุรังษี	กรรมการ
๑๗.	คุณอรุณ อเนกบุณย์	กรรมการ
๑๘.	คุณพิชาญ ลี้รัตนพานิชย์	กรรมการ
๑๙.	คุณวิเชียร วสุวานิชชาญชัย	กรรมการ
๒๐.	คุณประภาส รัตนปัญญารัตน์	กรรมการ

๒๑. คุณชวลิต ตันติธีรบูลย์ กรรมการ
๒๒. คุณวริศนันท์ ณรงค์ธนรัฐ กรรมการ
๒๓. คุณชัยยง วงศ์สุวรรณากร กรรมการ
๒๔. คุณวันชัย ดีสมเลิศ กรรมการ
๒๕. คุณสุวัฒน์ พงศ์วิสุทธิรัชต์ กรรมการ
๒๖. คุณรชต ลีลาประชากุล กรรมการ
๒๗. คุณไชยยศ ลีลาเลิศประเสริฐ กรรมการ
๒๘. คุณวิโรจน์ ลักขณาภรณ์ กรรมการ
๒๙. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปทุมคงคา กรรมการ
๓๐. พ.ท.พลศักดิ์ ศรีเพ็ญ กรรมการ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปทุมคงคา

วัดปทุมคงคาได้รับอนุญาตตั้งเป็นสำนักเรียนปีใด ไม่พบหลักฐาน แต่พอจะสืบความได้ว่ายุคพระปรากรมมุนี (เปลี่ยน) พ.ศ.๒๔๕๔-๒๔๖๕ วัดปทุมคงคา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นสำนักเรียนอยู่แล้ว เปิดสอนทั้งแผนกธรรมและบาลี มีพระภิกษุสามเณรเรียนกันอย่างคับคั่ง

ยุคสมัย พระปรากรมมุนี (จีบ) พ.ศ.๒๔๖๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ การศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นับว่าเจริญดี ครูสอนบาลีที่มีชื่อ คือ พระมหาจันทร์ วงศ์วิเศษ ป.ธ.๘ และเป็นครูใหญ่มาจนถึงยุค ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติ เป็นเจ้าอาวาส จนถึง พ.ศ.๒๔๘๙ จึงได้ลาสิกขา ก็ยังเป็นครูใหญ่ และสอนจนถึงแก่กรรม สมัย พระเทพปริยัติ เป็นเจ้าอาวาส การศึกษาพระปริยัติธรรมที่ได้ทราบมานับว่าเจริญดี ประกอบกับการเรียนสมัยนั้น มีหลายสาขา ทั้งปริยัติธรรมและสามัญ การศึกษาปริยัติธรรม จึงมีจำนวนลดลงตามกาลเวลา

สมัย พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารีมหาเถร ป.ธ.๕) พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๓๔ เป็นเจ้าอาวาส ได้ปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นอันดับแรก ด้วยเห็นว่าการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการเผยแผ่ และความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา โดยได้ร่วมกับเจ้าคณะภายในวัด ประชุมวางกฎระเบียบการศึกษาพระปริยัติธรรมให้รัดกุมเหมาะสม มี

ผู้บริหารการศึกษารับผิดชอบในหน้าที่โดยเฉพาะ จัดระเบียบการสอนใหม่ ทั้งได้ให้กำลังใจแก่คณะครูสอน โดยตั้งนิตยภัตถวายครูสอนจัดรางวัลและหลักสูตรนักธรรม-บาลี ถวายแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้ในสนามหลวง จนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติยึดถือกันมา

มาถึงปัจจุบัน เมื่อพระเดชพระคุณพระเทพรัตนสุธี เป็นเจ้าอาวาส พ.ศ.๒๕๓๖ ได้บูรณปฏิสังขรณ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยการซ่อมแซมทาสี เปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาใหม่ ได้จัดระบบการเรียนการสอนอย่างเคร่งครัด ให้กำลังใจและรางวัลแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้ทุกปี ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเจริญก้าวหน้าเรื่อยมา มีนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สอบได้ในสนามหลวงปีละหลายรูป จนได้รับประกาศยกย่องจากกรมการศาสนา ให้เป็นสำนักเรียนตัวอย่าง ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาทุกปี และมีนักเรียนสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค ถึง ๖ รูป (ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖-๒๕๕๒) โดยได้สนับสนุนในการเรียนของนักเรียน ด้วยการถวายหลักสูตรในการศึกษา ให้รางวัล ตลอดถึงการสอบถาม ดูแลการสอนของคณะครูอาจารย์อย่างสม่ำเสมอ และแต่งตั้งให้พระศรีวราภรณ์ ป.ธ.๙, พธ.บ. เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรม

เมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่แล้ว พระศรีวราภรณ์ ได้บริหารการศึกษารูปแบบใหม่ จัดระบบการเรียนการสอนให้ทันยุคสมัย มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ (คอมพิวเตอร์) มาประยุกต์ใช้ เพื่อช่วยในการเรียนการสอน ตลอดถึงการให้กำลังใจครูสอนและผู้ร่วมงาน

เสมอมา มีการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ นำหลักการเรียนการสอนแบบบูรณาการมาใช้ ใช้หลักพรหมวิหารสี่ในการปกครอง ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม-บาลี ประสบความสำเร็จตลอดมา

ทำเนียบอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรม

๑. พระมหาจันทร์ วงศ์วิเศษ[๑] ป.ธ.๘
๒. พระครูญาณสุนทร (ญาณ ปญฺญาเกสโร ป.ธ.๖)
สมณศักดิ์สุดท้ายที่ พระญาณสุนทร[๒]
๓. พระวิกรมมุนี[๒] (คล้อย อชิโต ป.ธ.๗)
๔. พระครูศรีปริยัตยาภรณ์ (พิมพ์ ญาณวีโร ป.ธ.๗, M.A.)
ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพรัตนสุธี[๓]
๕. พระศรีวราภรณ์[๔] (สมบูรณ์ ปญฺญาสมฺปุณฺโณ ป.ธ.๙, พธ.บ.)

หมายเหตุ ๑. ลาสิกขาและถึงแก่กรรมแล้ว
๒. มรณภาพแล้ว
๓. เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคารูปปัจจุบัน
๔. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมรูปปัจจุบัน

ทำเนียบเปรียญธรรม ๙ ประโยค
สำนักเรียนวัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.	ชื่อ	ฉายา	นามสกุล
๒๕๐๒	พระมหาไพศาล[๑]	เขมวิสาโล	บุณยกาญจนพันธ์
๒๕๓๗	สามเณรเทพพร[๒]		มังธานี
๒๕๓๘	พระมหาเกรียงไกร[๓]	อหึสโก	เต็มปัน
๒๕๔๕	พระมหาประทีป[๔]	ปทีปธมฺโม	เทพยศ
๒๕๔๗	พระมหาภาณุพงศ์	พฺรหฺมสิริ	พรหมศักดิ์
๒๕๔๗	พระมหาอภิชัย	อภิชโย	พูลสวัสดิ์
๒๕๔๘	พระมหาอนุชาติ	อนุยุตฺโต	ชัยพอ

---

๑. ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนามที่ พระปริยัติบัณฑิต และมรณภาพแล้ว

๒. ลาสิกขาแล้ว

๓. ปัจจุบันเป็นเจ้าคณะอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

๔. ลาสิกขาแล้ว

โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์

ปรัชญาโรงเรียน

ยึดมั่นพระรัตนตรัย ใฝ่ใจการศึกษา

พัฒนาคุณภาพบุคคล ส่งเสริมเยาวชนไทย

โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์วัดปทุมคงคาเป็นโรงเรียนเผยแผ่ศีลธรรมแก่เยาวชน เปิดสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๗ จากดำริของพระเดชพระคุณ เจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารีมหาเถร ป.ธ.๘) อดีตเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ที่ประสงค์จะให้เยาวชนเข้าถึงธรรมะ เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดความสุข ความเจริญในชีวิต พร้อมทั้งให้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งให้เยาวชนเป็นคนดีของสังคม และประเทศชาติ ส่วนรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

๑. เพื่อให้การศึกษาอบรมสั่งสอนพระพุทธศาสนา แก่เยาวชนของชาติ

๒. เพื่อปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามแก่เยาวชนของชาติ

๓. เพื่อให้เยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

๔. เพื่อให้เยาวชนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ทำเนียบประธานกรรมการบริหาร

๑. พระครูพิทักษ์ธรรมรังษี (สมพล จีรฐิโต)
๒. พระสิรินันทมุนี (สำราญ โชติวโร)
๓. พระมหาเสงี่ยม ฐิตสีโล
๔. พระครูวินัยธรพวง ปุญฺญฉตฺโต
๕. พระมหาเสงี่ยม ฐิตสีโล
๖. พระญาณสุนทร (วิฑูรย์ ปาสาทิโก)

รายนามคณะกรรมการบริหาร
โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์ วัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร
ปีการศึกษา ๒๕๕๒

....

๑. พระญาณสุนทร	ประธานกรรมการบริหาร
๒. พระครูโสภณพุทธิศาสตร์	รองประธานฯ ฝ่ายวิชาการ
๓. พระครูวินัยธรทองสุข สุจิตฺโต	รองประธานฯ ฝ่ายธุรการ
๔. พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ	หัวหน้าแผนกเหรัญญิก
๕. พระมหาจุมพล อริยวํโส	หัวหน้าแผนกสวัสดิการ
๖. พระมหาณรงค์ศักดิ์ กิตฺติวุฑฺโฒ	หัวหน้าแผนกวิชาการ
๗. พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท	หัวหน้าแผนกเลขานุการ
๘. พระธานี ปภสฺสโร	หัวหน้าแผนกบรรณารักษ์

๙. พระมหาธนวิชช์ จิตฺตทนฺโต หัวหน้าแผนกทะเบียนและสถิติ

๑๐. พระมหาชัยรัตน์ ชยวุฑฺโฒ หัวหน้าแผนกพิธีกรรมและสถานที่

๑๑. พระมหาชาตรี ชยวุฑฺโฒ ผู้ช่วยหัวหน้าแผนกทะเบียนและสถิติ

๑๒. พระมหาณัฐพล ภูริปญฺโญ ผู้ช่วยหัวหน้าแผนกพิธีกรรมและสถานที่

๑๓. พระกิตติ วรปญฺโญ เจ้าหน้าที่ประจำธรรมสถานฯ

กรรมการบริหารศูนย์กลางผู้ปกครองนักเรียน
โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์วัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

๑. น.ส.ตวงหงส์ ลีลาประชากุล	ที่ปรึกษาประธานฯ
๒. นางลดารัตน์ ศิริประภารัตน์	ที่ปรึกษาประธานฯ
๓. นายพิชาญ ลี้รัตนพานิชย์	ที่ปรึกษาประธานฯ
๔. นางยุพดี พงศ์วิสุทธิรัชต์	ประธานกรรมการบริหาร
๕. นางอุไร เวียงไกร	รองประธานกรรมการบริหาร
๖. นางวิภาวี แก้วจันทร์	กรรมการ
๗. นางวิธิรา สีดา	กรรมการ
๘. นางมลิวรรณ์ เหล็กดี	กรรมการ
๙. นายประสิทธิ์ บัวเย็น	กรรมการ
๑๐. นางสุภาพร คำแก้ว	กรรมการ
๑๑. นายสนัย ใจเพ็ง	กรรมการ
๑๒. นายชำนาญ พืชทองหลาง	กรรมการ
๑๓. นายศุภชัย รัตนมาตร	กรรมการ
๑๔. นางบังอร แก้วจันทร์	กรรมการ
๑๕. นางพรพรรณ ธเนศวรสรรค์	กรรมการ
๑๖. นางสาวณัฏฐินี ตระการศุกล	กรรมการ
๑๗. นางจงกล ประโยชน์พิบูลผล	กรรมการ
๑๘. นางสมสวย แสนยะนันท์	กรรมการและเลขานุการ

ธรรมสถานสมเด็จพระธีรญาณมุนี

ความเป็นมา

เนื่องจากวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร ได้มีหน่วยงานรับผิดชอบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำหน้าที่ให้การบริการทางวิชาการแก่สังคม คือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งก่อตั้งในสมัยท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารีมหาเถร ป.ธ.๙) อดีตเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ได้มีการพัฒนามาโดยลำดับ คือ

พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้จัดตั้งโรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์ วัดปทุมคงคา

พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้จัดตั้งหน่วยงานสอนวิปัสสนากรรมฐาน

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้จัดตั้งโครงการอบรมยุวพุทธศาสนทายาท

การอบรมยุวพุทธศาสนทายาท กล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมประจำปีของวัด และในกิจกรรมดังกล่าวนี้ จะต้องมีการออกปฏิบัติธรรม นอกสถานที่เป็นประจำทุกๆ ปี ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมานั้นทางโครงการไม่มีสถานที่เป็นของตนเองอย่างเป็นเอกเทศ ต้องขอความอนุเคราะห์ยืมใช้สถานที่ต่างๆ เพื่อประกอบกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นการไม่สะดวกและได้รับความยุ่งยากในการปฏิบัติงาน เป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ทางคณะกรรมการโครงการ ซึ่งมีพระญาณสุนทร (วิฑูรย์ ปาสาทิโก) เป็นประธาน จึงได้ออกสำรวจหาสถานที่ต่างๆ เพื่อจัดสร้างให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมอย่างถาวร

ในที่สุดได้พบสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๑๒๕ กิโลเมตร พื้นที่ดั้งเดิมเป็นสวนป่าปลูกต้นยูคาลิปตัส และทำไร่ข้าวโพด ถือว่าเป็นสถานที่ที่เป็นสัปปายะ เงียบสงบ เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา และนี่ก็คือจุดกำเนิดของธรรมสถานสมเด็จพระธีรญาณมุนี ซึ่งได้รับอนุมัติให้ดำเนินการโดยพระเทพรัตนสุธี เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา รองเจ้าคณะภาค ๗

สถานที่ตั้ง

ตั้งอยู่เลขที่ ๕๘ หมู่ที่ ๖ บ้านหนองสองห้อง ตำบลห้วยแห้ง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๒๓ ไร่

สภาพปัจจุบัน

ธรรมสถานสมเด็จพระธีรญาณมุนี ได้พัฒนาพื้นที่และได้ก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ ที่จำเป็นหลายอย่าง เช่น สร้างศาลาโรงธรรม บรรจุคนได้ประมาณ ๕๐๐ คน สร้างศาลาโรงครัว ๒ ชั้น พร้อมที่พักอาศัย สร้างห้องน้ำ ๓ หลัง ประมาณ ๒๕ ห้อง สร้างกุฏิสงฆ์และกุฏิรับรองพระสงฆ์ จำนวน ๑๔ หลัง ขุดสระกักเก็บน้ำเนื้อที่ประมาณ ๑ ไร่ และสร้างแท็งก์น้ำ ตลอดถึงได้ปลูกต้นไม้นานาพันธุ์ที่ปรากฏในคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา

ในอนาคตจะก่อสร้างและปรับปรุงอาคาร ที่พักสำหรับผู้

ปฏิบัติธรรม เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น งบประมาณก่อสร้าง ประมาณ ๓ ล้านบาท นอกจากนั้น ยังมีโครงการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล พร้อมสร้างที่เก็บน้ำอย่างถาวรอีกด้วย ซึ่งจะทำให้ธรรมสถานสมเด็จพระธีรญาณมุนี มีความพร้อมสามารถรองรับญาติโยม และสามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่

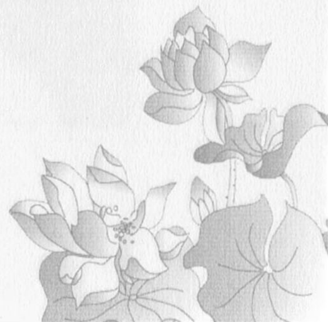
วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นธรรมานุสรณ์สถานแด่สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารีมหาเถร ป.ธ. ๔)

๒. เพื่อเป็นศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดปทุมคงคา ในภาคปฏิบัติ

๓. เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมประจำโครงการอบรมยุวพุทธศาสนทายาทวัดปทุมคงคา

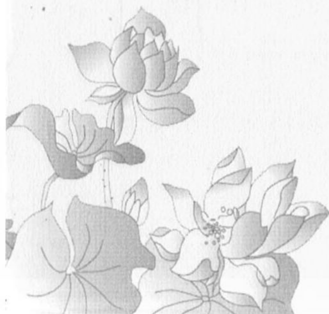
๔. เพื่อเป็นสถานที่อบรมศีลธรรม - จริยธรรม ให้แก่เยาวชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

รายนามคณะกรรมการบริหาร
ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดปทุมคงคา ราชวิหาร

๑. พระญาณสุนทร	ประธานกรรมการบริหาร
๒. พระครูโสภณพุทธิศาสตร์	รองประธานฯ ฝ่ายวิชาการ
๓. พระครูวินัยธร ทองสุข สุจิตฺโต	รองประธานฯ ฝ่ายธุรการ
๔. พระมหาณรงค์ศักดิ์ กิตฺติวุฑฺโฒ	กรรมการ
๕. พระมหาจุมพล อริยวํโส	กรรมการ
๖. พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ	กรรมการ
๗. พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท	กรรมการและเลขานุการ
๘. พระธานี ปภสฺสโร	กรรมการ
๙. พระมหาธนวิชช์ จิตฺตทนฺโต	กรรมการ
๑๐. พระมหาชัยรัตน์ ชยวุฑฺโฒ	กรรมการ
๑๑. พระมหาชาตรี ชยวุฑฺโฒ	กรรมการ
๑๒. พระมหาณัฐพล ภูริปญฺโญ	กรรมการ
๑๓. พระกิตติ วรปญฺโญ	กรรมการ

โรงเรียนปทุมคงคา (ระดับมัธยม)

โรงเรียนวัดปทุมคงคา เริ่มตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนวัด เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ พระครูใบฎีกาเหลียน (พระยาสีมานนท์ ปริญญา) เป็นครูคนแรก ได้จัดสอนที่กุฏิของท่าน

พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้ย้ายมาสอนที่เรือนท่านพร ซึ่งเจ้าภาพได้สร้างเรือนไม้เป็นที่ฌาปนกิจท่านพร เศรษฐินีตลาดน้อย ใช้นามว่า เรือนท่านพร ครั้นเสร็จงานแล้ว ได้อุทิศเรือนหลังนี้ให้เป็นโรงเรียน

พ.ศ. ๒๔๔๕ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณา จัดตั้งโรงเรียนรัฐบาลขึ้นในวัดตามโครงการศึกษา ท่านเจ้าอาวาสและคณะครู จึงได้มอบโรงเรียนวัดให้แก่รัฐบาลพร้อมทั้งเครื่องอุปกรณ์การสอนทั้งหมด ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา" ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนรัฐบาล คือ นายสนธิ์

พระครูธรรมสารโสภณ (โชติ) เจ้าอาวาส ผู้อุปการะโรงเรียน ท่านเอาใจใส่ในการศึกษามาก ให้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนหลายประการ เช่น ได้ยกตึก "สมเด็จพระพุฒาจารย์" (ศรี อโนมสิริ) ให้เป็นโรงเรียน และได้สร้างตึกเรียน ๒ ชั้น มี ๖ ห้องเรียน โดยใช้เงินธรณีสงฆ์ และยังมีที่ว่างสำหรับให้เล่นกีฬาบริเวณโรงเรียนเดิม ทิศตะวันออก ไปถึงโรงภาพยนตร์นิวโอเดียน (ปัจจุบันยุบกิจการแล้ว) ที่ตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งโรงฝึกพลศึกษาของโรงเรียน

พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๕๙ มีการสอนเพียงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

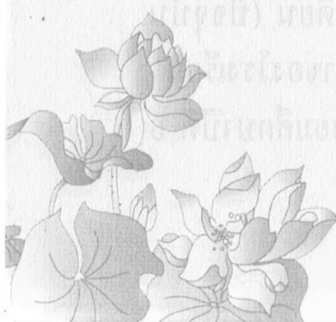

(ม.ศ.๓) ในปี พ.ศ.๒๔๖๐ เริ่มเปิดสอนมัธยมศึกษาปีที่ ๗ (ม.ศ.๔) และพ.ศ. ๒๔๖๑ เปิดสอนชั้นมัธยมปีที่ ๘ (ม.ศ. ๕) พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้ยกเลิกชั้นมัธยมปีที่ ๗-๘ คงเหลือเพียงมัธยมปีที่ ๖ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นต้นมา เพราะนักเรียนที่สำเร็จมัธยมปีที่ ๖ แล้วเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเตรียมอุดมเท่านั้น สำหรับโรงเรียนวัดปทุมคงคาได้เปิดทำการสอนเฉพาะชั้นมัธยมปีที่ ๔-๖ (ม.ศ.๑ - ม.ศ.๓) ชั้นละ ๓ ห้อง รวม ๙ ห้อง

พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้ลดลงเหลือ ๗ ห้องเรียน ในช่วงนี้ โรงเรียนวัดปทุมคงคา เกือบจะเปลี่ยนสภาพไปเป็นอย่างอื่น พ.ศ. ๒๔๙๑ จึงได้เริ่มเปิดชั้นมัธยมปีที่ ๑ (ป.๕) ขึ้นมาใหม่ แล้วมีมัธยมปีที่ ๒ และ๓ เลื่อนขึ้นมาเป็นลำดับ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมปีที่ ๑ ถึง เตรียมอุดมปีที่ ๒ ผลัดเช้า ๑๖ ห้อง ผลัดบ่าย ๑๓ ห้อง รวม ๒๙ ห้องเรียน

พ.ศ. ๒๔๙๗ โรงเรียนได้รับอนุญาตให้เปิดชั้นเตรียมอุดมศึกษาขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนปทุมคงคา

ต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านกล้วย เขตพระโขนง ใกล้ท้องฟ้าจำลอง

รายชื่อครูใหญ่ และ อาจารย์ใหญ่

๑.	ครูเหลียน สีมานนท์ปริญญา (พระยาสีมานนท์ปริญญา)	
๒.	ครูสนธิ์	พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๒๔๕๑
๓.	พระยาศึกษาสมบูรณ์ (ม.ล.แหยม)	พ.ศ. ๒๔๕๑ - ๒๔๕๔
๔.	มิสเตอร์ นอร์แมน ซัดตัน	พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๕๘
๕.	มิสเตอร์ เย.ซี.เชคชวิค	พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๒๔๖๒
๖.	มิสเตอร์ เชิชชิล	พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๗๕
๗.	หลวงบุญปาลิตวิชาสาสก์	พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๘๒
๘.	หลวงบรรสบวิชาฉาน	พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๕
๙.	นายสวัสดิ์ ภูมิรัตน์	พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๖
๑๐.	ขุนจรรยาวิจัย (สารี มกระสาร)	พ.ศ. ๒๔๘๖
๑๑.	นายสนอง สุขสมาน	พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๙๐
๑๒.	นายสกล สิงหไพศาล	พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๐๗
๑๓.	นายวินัย เกษมเศรษฐ	พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๙
๑๔.	นายมนตรี ชุติเนตร	พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๒๓
๑๕.	นายประยูร ธีระพงศ์	พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๖
๑๖.	นายเจตน์ แก้วโชติ	พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๘
๑๗.	นายอุดม วัชรสกุณี	พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๓๐
๑๘.	นายอดิเรก รัตนธัญญา	พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๓
๑๙.	นายอัศวิน วรรณวินเวศร์	พ.ศ. ๒๕๓๓ - ๒๕๓๕
๒๐.	นายนพคุณ ทรงชาติ	พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๗

๒๑.	นายดำรง อโนภาส	พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๔๐
๒๒.	นายสุรินทร์ ต่อเนื่อง	พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๑
๒๓.	นายวิวัฒน์ พวงมะลิต	พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๒
๒๔.	นายปัญญา คล้ายจันทร์	พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓
๒๕.	นายวิเชียร อนันตพงศ์	พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๓
๒๖.	นายประกาศิต ยังคง	พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๖
๒๗.	นายสุนันทวิทย์ พลอยขาว	พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๕๑
๒๘.	นายนาวี ยั่งยืน	พ.ศ. ๒๕๕๑ - ปัจจุบัน

โรงเรียนวัดปทุมคงคา (ประถมศึกษา)

โรงเรียนเทศบาลวัดปทุมคงคา ครั้งแรก เปิดเป็นโรงเรียนประชาบาล ประเภทนายอำเภอจัดตั้ง การดำเนินการบริหาร การจัดชั้นสอน การปกครองและดำรงอยู่ด้วยเงินอุดหนุนการประถมศึกษา และโดยคำสั่งระเบียบแบบแผนของกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ)

การเปิดดำเนินการ

เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๔๗๖ โดยคุณพระนคเรศนรารักษ์ นายอำเภอสัมพันธวงศ์ เป็นประธาน พร้อมคณะกรรมการอำเภอ ครู สารวัตรศึกษา และประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการทางฝ่ายฆราวาส มีพระปริยัติบัณฑิต (ดำ อาภารํสี) เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เป็นประธานฝ่ายสงฆ์

อาคารเรียนและที่ตั้งโรงเรียน

ตัวอาคารเรียน เป็นเรือนไม้ถาวร ทรงปั้นหยา ๒ ชั้น กว้าง ๑๐.๕๐ เมตร ยาว ๑๘ เมตร ทั้ง ๒ ชั้น จัดเป็นห้องเรียนได้ประมาณ ๖ ห้อง และจุนักเรียนได้ประมาณ ๒๔๐ คน สร้างด้วยเงินอุดหนุนการประถมศึกษา สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๓,๓๗๐ บาท ปลูกสร้างอยู่ในที่ดินของวัดปทุมคงคา ในเนื้อที่กว้าง ๒๐ เมตร ยาวด้านละ ๕๗ เมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ ๑,๑๔๐ ตารางเมตร

การจัดชั้นการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๗ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓
พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๗๙ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖
พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๐๕ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔
พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๑๔ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๗
พ.ศ. ๒๕๑๔ - ปัจจุบัน เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖

การเรียกชื่อโรงเรียน

เมื่อเปิดใหม่ พบหลักฐานเขียนไว้ว่า "โรงเรียนประชาบาลตำบลปทุมคงคา ๑" โดยเขียนในรายงานประจำเดือนมกราคม ๒๔๗๖ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ และได้สำเนาลงไว้ในสมุดหมายเหตุรายวัน ด้วยว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลสัมพันธวงศ์ ๒ (วัดปทุมคงคา)

ต่อมาประมาณช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๙๕ ได้โอนกิจการไปให้เทศบาลนครกรุงเทพ ดำเนินการ และรับผิดชอบ จึงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นโรงเรียนเทศบาล ๓๓ (วัดปทุมคงคา)

พ.ศ. ๒๔๙๖ - ๒๔๙๙ ได้โอนกิจการกลับไปให้อยู่ในการรับผิดชอบ ของจังหวัดพระนคร เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น โรงเรียนตรีมิตร ตามชื่อถนนที่โรงเรียนตั้งอยู่

พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงได้โอนกิจการมาให้เทศบาลรับผิดชอบโดยมติของคณะรัฐมนตรี ให้เพิ่มคำว่า "เทศบาล" หน้าคำว่า "ตรีมิตร"

เป็นโรงเรียนเทศบาลตรีมิตร และเปลี่ยนเป็นโรงเรียนวัดปทุมคงคา มาจนถึงทุกวันนี้

ย้ายที่ตั้งโรงเรียน

โรงเรียนวัดปทุมคงคาตั้งดำเนินการอยู่ที่ถนนตรีมิตร ตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๔๗๖ จนมาถึงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๐๙ ก็ได้ย้ายโรงเรียนมาตั้งดำเนินการสอนในที่ตั้งปัจจุบันแห่งนี้ ซึ่งเป็นอาคารเรียนเดิมของโรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา สังกัดกรมวิสามัญศึกษา ซึ่งได้ย้ายตั้งอยู่ที่ด้านข้างท้องฟ้าจำลอง เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ส่วนอาคารสถานที่ของโรงเรียนหลังเดิม ก็ได้มอบถวายคืนแก่วัดปทุมคงคา เพื่อจัดปรับปรุงและดำเนินกิจการอย่างอื่นของวัดต่อไป

ทำเนียบครูใหญ่และอาจารย์ใหญ่

๑.	ขุนพิสิษฐ์วรเวทย์	พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๙
๒.	นายแวน ชื้อชมบุญ	พ.ศ. ๒๔๗๙ - ๒๔๘๐
๓.	นายเขียน ทิพยบุญทอง	พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๑๐
๔.	นางประยูรศรี อาจสาลี	พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๑๒
๕.	นางกฤษณี ลาภเสถียร	พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๔
๖.	นายสุข พรหมสุรักษ์	พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕
๗.	นางชม้อย ดีรนานนท์	พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๓๑
๘.	นายเสริมชัย กีรติพันธุ์	พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๙

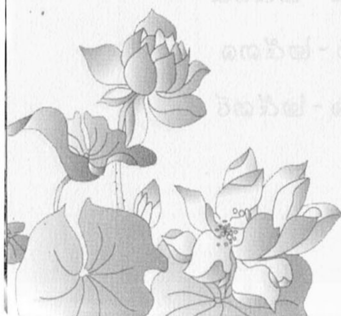

๙.	นางสุขุมา พฤทธิพงษ์	พ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๔๑
๑๐.	นางระเบียบ ทรัพย์สมบูรณ์	พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๒
๑๑.	นางสาวบังอร ทองมอญ	พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๕
๑๒.	นางสาวศศิธร วชิรกำแหง	พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๘
๑๓.	นางอรนุช บุญกลั่น	พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๔๙
๑๔.	นายชัยวัฒน์ ปัญญา	พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๐

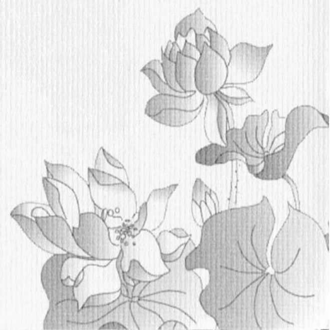
ตำแหน่งผู้อำนวยการ

๑๕.	นางอรุณี ไชยบุตร	พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๐
๑๖.	นางสาวอาจิณ สุวรรณเลิศ	พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๑
๑๗.	นายสมบัติ พหุรวงษ์	พ.ศ. ๒๕๕๑ - ปัจจุบัน

ภาคผนวก

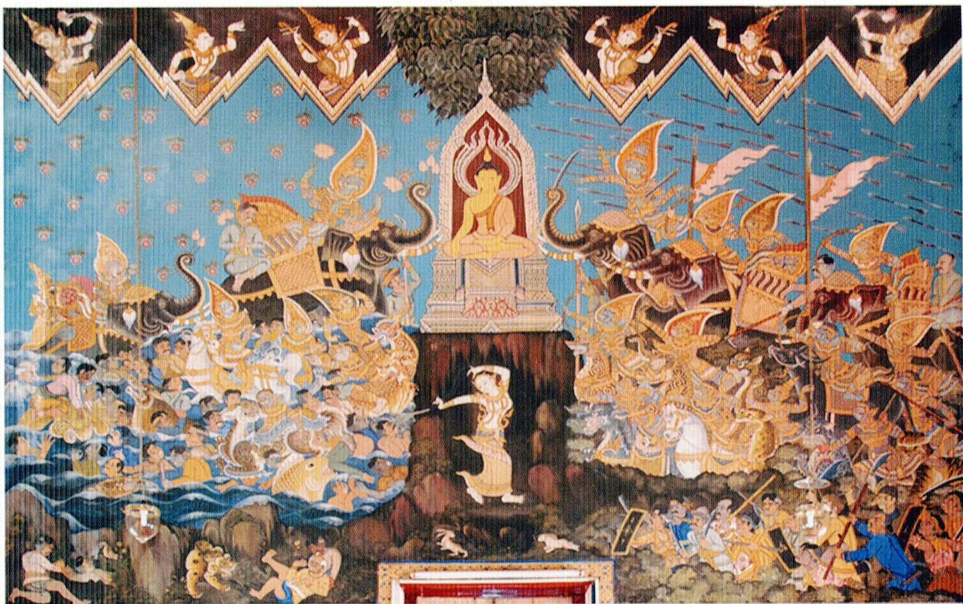
พระอุโบสถ

วัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

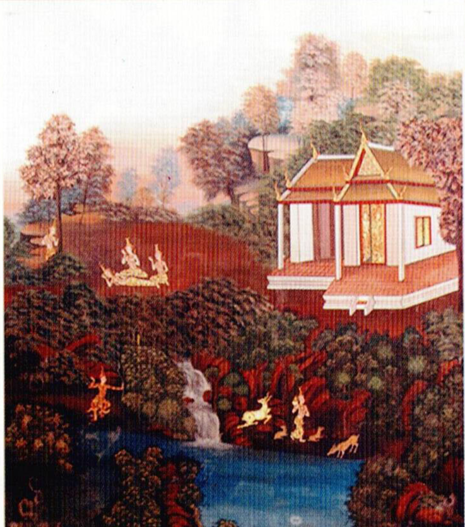
พระพุทธมหาชนก

พระประธานในพระอุโบสถวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร

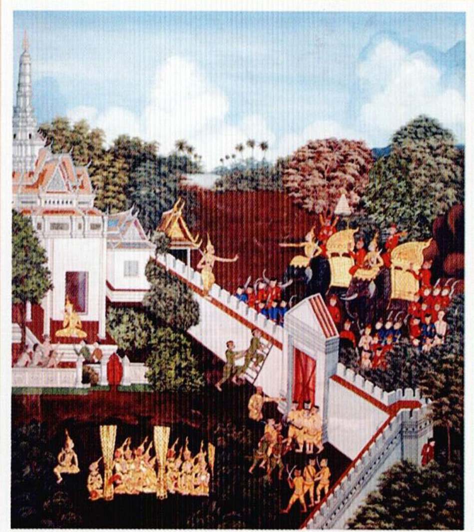

รูปภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถ

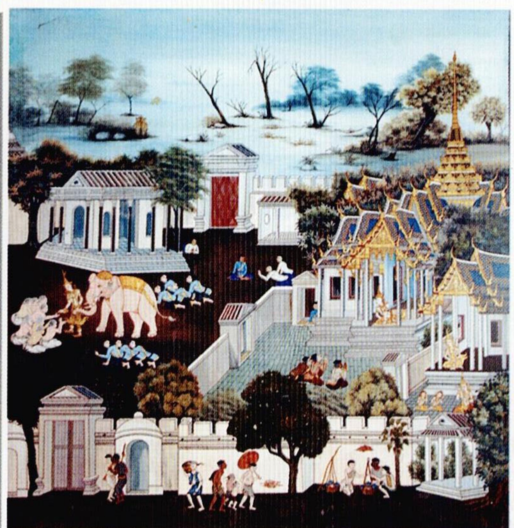

รูปภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถ

พระวิหาร
วัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

บริเวณภายในวิหาร
ซุ้มเสมา และตุ๊กตาจีน

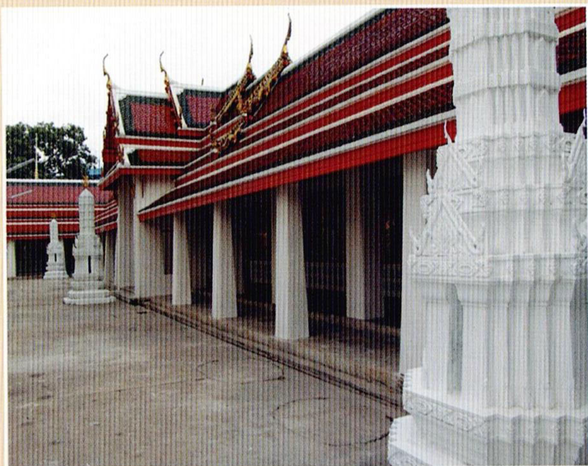

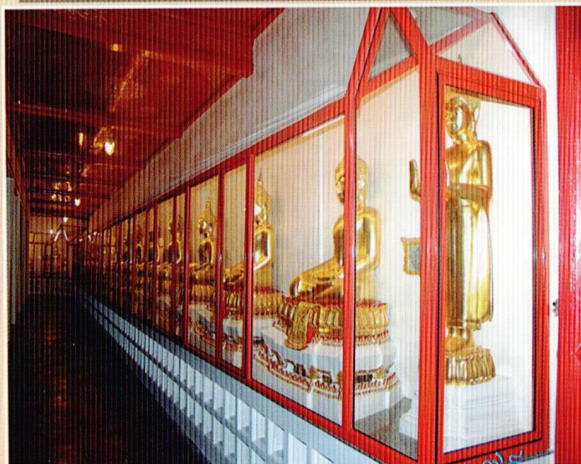

พระวิหารคด
พระพุทธรูปรอบพระวิหารคด
และลวดลายเพดานพระวิหารคด

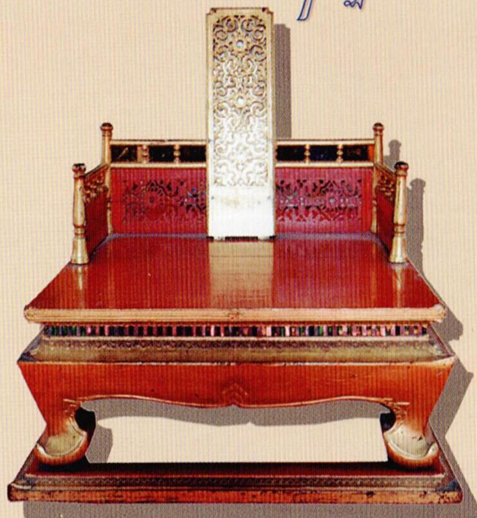

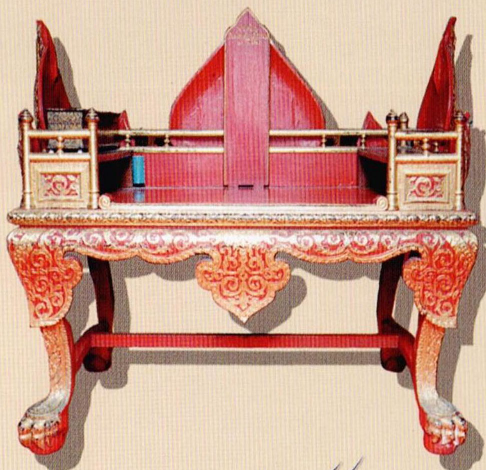

พระพุทธบาทจำลอง

ตู้ปาฏิโมกข์

สิ่งของที่ได้รับพระราชทาน ประจำพระอาราม

ธรรมาสน์ปาฏิโมกข์

ตู้สลักตั้งเทียนพรรษา

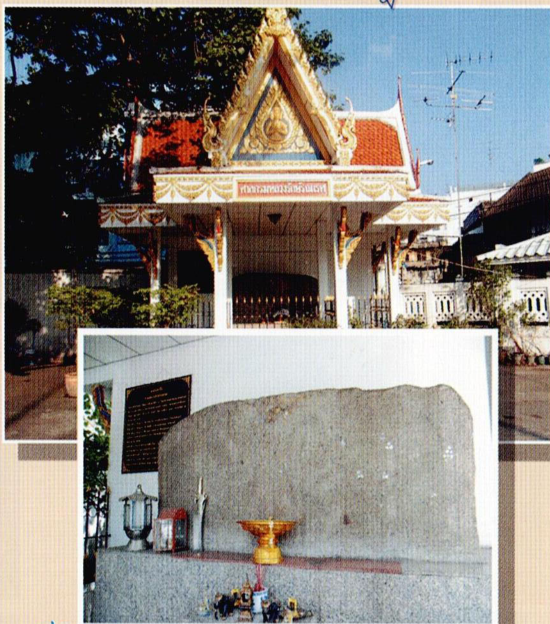

ธรรมาสน์ชั้นเอก

ต้นโพธิ์ลังกา

พระเจดีย์โบราณ

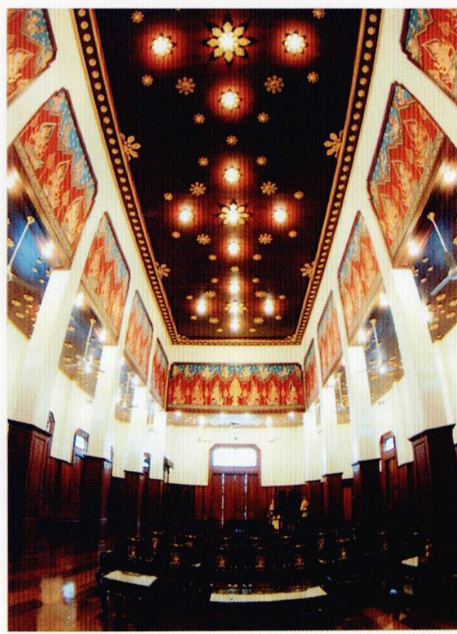
แท่นหินประหารกบฏ

ศาลาการเปรียญและการประดับตกแต่งภายในศาลาการเปรียญชั้นบน

ภาพบน คณะนอก , ภาพล่าง คณะใน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม

หอไตรปริยัติธรรม (ห้องสมุด)

ฮวงซุ้ยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เจ้าสัวศรี)

อาคารโรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์

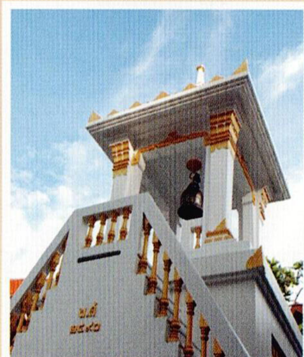
กุฏิเจ้าอาวาส

หอระฆัง

สร้าง
พ.ศ. ๒๔๙๐

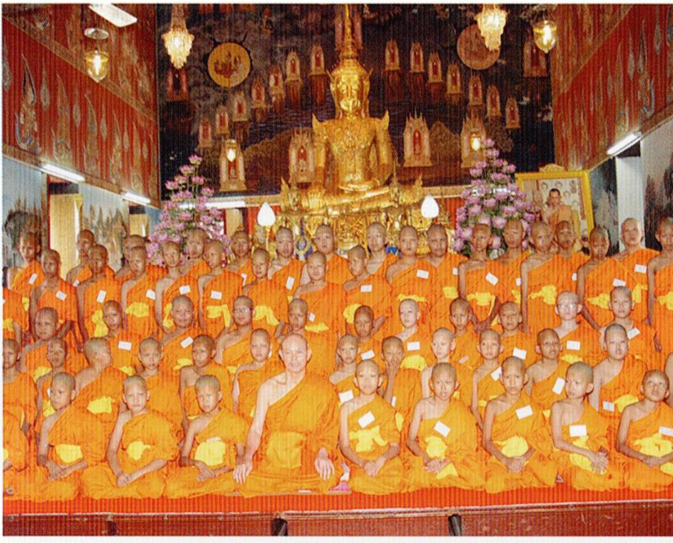

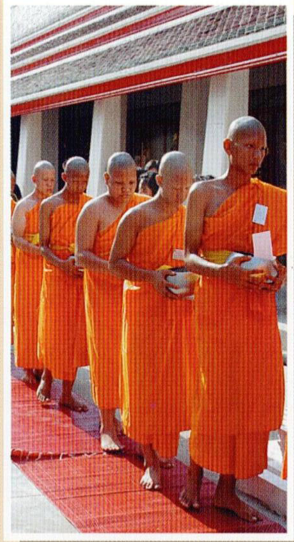
ธรรมสถาน
สมเด็จพระธีรญาณมุนี

ตั้งอยู่เลขที่ ๕๘
หมู่ที่ ๖ บ้านหนองสองห้อง
ตำบลห้วยแห้ง
อำเภอแก่งคอย
จังหวัดสระบุรี
เนื้อที่ประมาณ ๒๓ ไร่

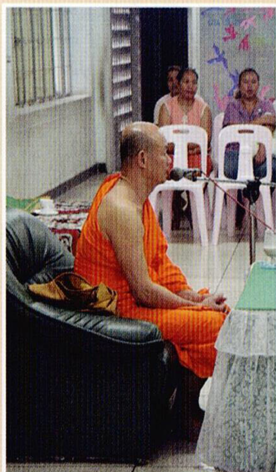
รูปภาพกิจกรรมต่าง ๆ

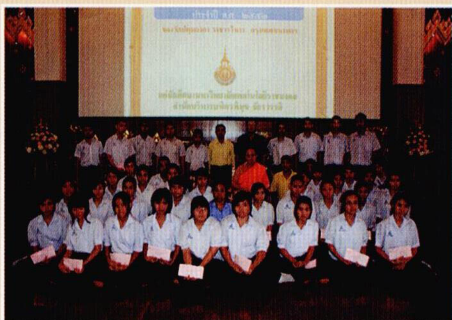

รูปภาพกิจกรรมต่าง ๆ

ตำนานพระพุทธรูปปางโปรดพญาชมพูบดี
(ปางทรงเครื่อง)

****

พระพุทธรูปปางนี้ เดิมอยู่ในพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิตามปกติ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาคว่ำวางบนพระชานุ แบบมารวิชัย ต่างแต่ทรงเครื่องต้นอย่างพระมหากษัตริย์ไทย เรียกกันว่า ปางทรงเครื่อง ก็มี

พระทรงเครื่องนี้ เข้าใจว่าเดิมคงจะมีแต่ปางเดียวคือปางนี้ ปางอื่นยังไม่เห็นมีที่ใด ครั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ทรงสร้างปางห้ามญาติขึ้นไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม คนจึงพอใจสร้างตามกันดาษดื่น และได้เปลี่ยนสร้างปางอื่นๆ ขึ้นเป็นแบบทรงเครื่องอีกหลายปางด้วยกัน ปัจจุบันนี้ คลายความนิยมการสร้างพระทรงเครื่องลงมากแล้ว

ตำนานพระพุทธรูปปางทรงเครื่อง

ในปฐมโพธิกาล มีพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง พระนามว่า พญาชมพูบดี พระมเหสีทรงพระนามว่า พระนางกาญจนาเทวี ครองปัญจาลนคร พระองค์เป็นกษัตริย์ที่มีบุญญาธิการมาก ด้วยพระองค์ทรงอาวุธวิเศษมีอำนาจเหนือกษัตริย์น้อยใหญ่ทั้งหลาย ถึง ๓ อย่าง คือ ๑. ศรวิเศษ เรียกว่า “วิษสร” ๒. ฉลองพระบาทแก้ว ๓. จักรแก้ว

มีกษัตริย์ในนครต่างๆ ยอมถวายดอกไม้เงินดอกไม้ทอง

เป็นเมืองขึ้นมากมาย ยังไม่มีกษัตริย์พระนครใดใกล้เคียง จะหาญเข้ามาต่อต้านได้

พระองค์ปรารถนาความยิ่งใหญ่โดยไม่ทรงรู้จักพอ เช่นเดียวกับสามัญชนทั่วไป เมื่อทรงเห็นกษัตริย์นครใดมีราชสมบัติมาก มีฤทธิ์น้อยกว่า ก็ทรงใช้ศรวิเศษไปร้อยพระกรรณเอามาหมอบกราบแทบพระบาทให้ยอมเป็นเมืองขึ้นของปัญจาลนคร

วันหนึ่ง ซึ่งเป็นวันพระจันทร์เพ็ญ พญาชมพูบดีทรงทอดพระเนตรเห็นดวงจันทร์งามสง่าอยู่ท่ามกลางหมู่ดาวในท้องฟ้า ก็ทรงเทียบพระองค์ว่า พระองค์มีรัศมีล่วงดาวทั้งหลาย ฉะนั้นทรงเบิกบานพระทัยด้วยความหวังแน่ในพระทัยเป็นที่ยิ่งนัก จึงทรงฉลองคู่พระบาทแก้วเหาะไปในอากาศ ทอดพระเนตรดูหัวเมืองทั้งหลายในชมพูทวีป

ครั้นเสด็จมาถึงพระนครราชคฤห์ ทรงเห็นยอดปราสาทสูงสล้างงามยิ่งนัก ก็ทรงจินตนาการว่า ปราสาทของใครหนอช่างงามยิ่งกว่าปราสาทของเรา ก็ทรงรู้สึกไม่พอพระราชหฤทัยด้วยความริษยา จึงได้เสด็จลงมายกพระบาทขึ้นกระทืบ เพื่อจะให้ยอดปราสาทหักทลายลง

แต่ด้วยพุทธานุภาพทรงรักษาคุ้มครอง ในฐานะที่พระเจ้าพิมพิสาร เป็นอริยสาวกขั้นโสดาบัน ผู้ซึ่งมีพระราชศรัทธาไม่หวั่นไหวสั่นคลอนในพระรัตนตรัย ยอดปราสาทของพระองค์จึงไม่กระทบกระเทือน ดูประหนึ่งว่าเป็นเหล็กกล้า สามารถต่อต้าน

การกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงได้ทุกประการ

พญาชมพูบดีทรงกระทืบเท่าใดๆ ยอดปราสาทก็มิได้ระคายเคืองแต่ประการใดเลย และขณะเดียวกันนั้น พระบาทของพญาชมพูบดีกลับแตก พระโลหิตไหลออกโทรมพระบาท

พญาชมพูบดีเจ็บพระบาทยิ่ง ทรงพิโรธหนักขึ้น ทรงชักพระแสงขรรค์ออกฟันจนสุดกำลัง ยอดปราสาทก็หาได้หักพังลงไม่ แต่พระแสงขรรค์กลับบิดงอบิดเบี้ยว พญาชมพูบดีทรงขัดพระทัยและเสียขวัญอย่างหนัก เพราะไม่เคยพบการผิดหวังเช่นนี้มาก่อน ทั้งทรงพิโรธหนักขึ้นเป็นร้อยเท่าพันทวี รีบเสด็จกลับปัญจาลนคร โดยทรงพระดำริ จะใช้วิษสรมาร้อยพระกรรณเจ้าของปราสาทนี้ไปหมอบกราบแทบพระบาทของพระองค์

ครั้นเสด็จถึงพระนครแล้ว ก็ทรงใช้วิษสรให้ไปเอากษัตริย์ผู้ครอบครองนครราชคฤห์ มาโดยเร็ว วิษสรจากแล่งแล่นไปในอากาศโดยเร็ว ส่งเสียงร้องกัมปนาทเป็นที่หวั่นหวาดของคนและสัตว์ที่ได้สดับทั่วกัน

พระเจ้าพิมพิสารพอได้ทรงสดับก็ทรงสะดุ้งพระทัย รีบเสด็จออกจากปราสาทไปเฝ้าพระบรมศาสดาที่พระเวฬุวันวิหารแต่เช้าตรู่ เพื่อขอประทานความคุ้มครอง

เมื่อวิษสรมาถึงปราสาท ก็เข้าค้นหาพระเจ้าพิมพิสารเป็นการใหญ่ ครั้นไม่พบ ก็ทำลายภูฉัตรกระจัดกระจายแล้ว ก็ติดตามออกไปยังพระเวฬุวันวิหาร แผดเสียงสะเทือนสะท้าน

น่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง

ครั้นพระบรมศาสดาเห็นวิษสรเข้ามารุกรานเช่นนั้น ก็ทรงเนรมิตพุทธจักรส่งออกไปขับไล่ทำลายวิษสรนั้น พุทธจักรมีอานุภาพมากกว่า แล่นออกไปไล่ทำลายวิษสรให้สิ้นฤทธิ์แล้วกลับคืนไป เมื่อวิษสรพ่ายแพ้แล้ว ก็รีบหนีคืนเข้าแล่งศรแห่งพญาชมพูบดี

ครั้นพญาชมพูบดี ทรงเห็นวิษสรพ่ายแพ้ยับเยินกลับมาเช่นนั้น ก็ทรงโทมนัสหนักหนา ถอดฉลองพระบาทแก้วออกทั้งคู่แล้วสั่งให้ออกไปมัดพระเจ้าพิมพิสารเอาตัวมาทันที ฉลองพระบาทแก้วคู่ได้กลายเป็นพญาวาสุกรีแผ่พังพานเลื้อยแล่นไปโดยนภากาศร้องส่งเสียงคำรามสนั่นหวั่นไหวดั่งฟ้าร้อง

ครั้นถึงเมืองราชคฤห์แล้ว ก็ตรงเข้าหาพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อไม่พบก็เข้าทำลายราชบัลลังก์เสียย่อยยับ แล้วก็แล่นออกไปทางพระเวฬุวันมหาวิหาร

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงเห็นนาคราชของพญาชมพูบดีติดตามรุกรานมาถึงมหาวิหารเช่นนั้น ก็ทรงเนรมิตพญาครุฑให้โบยบิน ออกไปขับไล่โจมตีพญาวาสุกรีคู่นั้น ให้พ่ายยับเยินหนีกลับไปเช่นคราวก่อน

ครั้นนาคราชคู่นั้นหลบหนีกลับไปแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงพิจารณาอุปนิสัยของพญาชมพูบดี ก็ทรงเห็นว่าท้าวเธอมีอุปนิสัยสูงส่ง ควรจะบรรลุอริยผลขั้นสูงได้ จึงตรัสเรียกท้าวสักกเทวราช

ให้มาเฝ้าแล้ว ทรงแจ้งให้ทราบพระประสงค์จะทรมานพญาชมพูบดี ผู้มีพระทัยหลงใหลใฝ่ฝันในราชสมบัติทั่วทั้งทวีปนั้น

พระพุทธองค์จึงทรงเนรมิตพระองค์เป็นพระเจ้าราชาธิราช ให้พระสงฆ์เป็นเสวกามาตย์ราชบริพาร ให้พระเวฬุวันมหาวิหารกลายเป็นพระราชนิเวศน์สถานที่งดงาม ไม่มีสถานที่ใดจะเปรียบปานได้ ขอให้ท้าวสักกเทวราชเป็นราชทูต ไปเอาตัวพญาชมพูบดีมาเข้าเฝ้ายังพระเวฬุวันมหาวิหารแห่งนี้

ครั้นท้าวสักกเทวราช ทราบพระพุทธประสงค์ดังนั้นแล้ว ก็จำแลงเพศเป็นราชทูตที่สง่างามด้วยอาภรณ์วิจิตร ซึ่งล้วนแล้วแต่สูงด้วยค่ามากยิ่งกว่าเครื่องอาภรณ์ใดๆ ของพญาชมพูบดี แล้วเสด็จเข้าไปยืนปรากฏพระกายที่ปราสาท หน้าพระพักตร์พญาชมพูบดี ในท่ามกลางอำมาตย์ราชบริพารที่เฝ้าแหนกันอยู่นั้น แล้วทรงเปล่งสุรเสียงว่า “ดูก่อนพญาชมพูบดี บัดนี้ พระเจ้าราชาธิราช เจ้านายของข้าพเจ้า มีพระบัญชาให้มาเชิญตัวท่านไปเข้าเฝ้าในบัดนี้”

เมื่อเห็นราชทูตเจรจากับพระองค์ ด้วยวาจาไม่เคารพนอบน้อมเช่นนั้น พญาชมพูบดีก็ทรงพิโรธนักหนา ก็ร้องตวาดแล้วขว้างจักรแก้วไป หมายให้ประหารชีวิตราชทูตจำแลงนั้นในบัดดล

เมื่อท้าวสักกเทวราชเห็นดังนั้น ก็ทรงขว้างจักรของพระองค์ออกไปต่อกรกำจัดจักรแก้วนั้น อินทร์จักรได้แล่นออกไปทำลายจักรแก้วนั้นให้พ่ายแพ้ โดยครู่เดียวเท่านั้นและกระชากพระบาท

ของพญาชมพูบดีให้ตกจากพระแท่นประทับและลากไปตามพื้นถึง ๑๒ วา ทั้งกลับกลายเป็นเปลวไฟเผาปราสาทราชวังลุกลามไปทั่วพระราชนิเวศน์ทันที

บรรดาเสวกามาตย์ราชบริพาร พากันตกตะลึงด้วยกลัวต่อไฟ พากันวิ่งวุ่นกระจัดกระจายกันออกจากท้องพระโรงทันที แม้พญาชมพูบดีก็ยอมพ่ายแพ้แก่ราชทูตจำแลงนั้น แล้วรับจะทำตามบัญชาทุกประการ

ต่อนั้น องค์อินทร์ก็เรียกจักรของพระองค์กลับคืน ทันใดนั้นเปลวไฟที่กำลังลุกลามไหม้ไปทั่วนั้นก็ดับมอดลงทันที ไม่ปรากฏมีสิ่งใดเสียหายดังเมื่อครู่ก่อนนี้เลย ทุกสิ่งทุกอย่างคงตั้งอยู่ตามเดิม พญาชมพูบดีขอผัดเวลาออกไป ๑ เดือนก่อนจึงจะไป

แต่ท้าวสักกเทวราชในเพศแห่งราชทูตไม่ยินยอม เพียงแต่ผ่อนให้ ๓ ราตรีเท่านั้น และก่อนที่จะเสด็จกลับไปก็ทรงสำทับว่า ถ้าแม้นพญาชมพูบดีทรงบิดพลิ้วไม่ไปตามกำหนด ๓ ราตรีนั้น ให้ทรงมาตามซ้ำสองไซร้ ก็จะทรงเผาเมืองเสียให้ราบเป็นหน้ากลอง แล้วกลับไปเฝ้ากราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ

ก่อนถึงวันกำหนด พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเนรมิตพระเวฬุวันมหาวิหารให้เป็นราชนิเวศน์ พร้อมด้วยปราสาทราชวังกำแพงแก้ว ๗ ชั้น วิจิตรพิสดารเพียบพร้อมด้วยตลาดบก ตลาดน้ำงดงามไม่มีนครใดในโลกหล้าเทียบเทียมได้ เพื่อต้อนรับอวดศักดาแก่พญาชมพูบดีผู้มีมานะในราชสมบัติตน กับทรงให้พระอัครสาวก

และพระมหาสาวกนิรมิตกายเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่เข้าเฝ้า ประจำอยู่ในตำแหน่ง ให้พญากาฬนาคราชและนางวิมาลามเหสี จัดตลาดน้ำ ให้ท้าวสักกเทวราชพร้อมด้วยนางสุธรรมา นางสุจิตรา นางสุนันทา นางสุชาดา และพญาครุฑ จัดตลาดเพชรนิลจินดา ตลาดทอง ตลาดเงิน ตลาดผ้าสรรพาภรณ์ ตลาดอาหาร ตลาดผลไม้ ตลาดไม้ดอกนานาพรรณ งดงามเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เจริญตาเจริญใจของผู้ได้พบเห็น หาสถานที่ใดงดงามเสมอเหมือนมิได้

ครั้นถึงวันกำหนดหมาย พญาชมพูบดีเสด็จขึ้นช้างพระที่นั่งพร้อมด้วยจตุรงคเสนา ยกพลมาโดยลำดับ ทั้งตั้งพระทัยว่า ถ้าเห็นว่ามีกำลังมากกว่า พอที่จะบังคับข่มขู่พระเจ้าราชาธิราชนั้นได้ ก็จะจัดการเอาเป็นเมืองขึ้นทันทีด้วยเช่นกัน

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงนิรมิตพระวรกายเป็นพระเจ้าราชาธิราช ทรงเครื่องต้นสำหรับพระมหากษัตริย์จักรพรรดิอันวิจิตรยิ่งนัก ทรงขึ้นประทับบนรัตนบัลลังก์ ในท่ามกลางมหาอำมาตย์ราชเสนาน้อยใหญ่ ณ ท้องพระโรงรัตนมหาสมาคม มีพระบัญชาให้มาฆสามเณรไปย่นทางเดินอันมีระยะถึง ๖๐ โยชน์ที่พญาชมพูบดีกำลังเสด็จมาให้สั้นลงเพื่อจะได้พลันถึงในครู่เดียวนั้น

มาฆสามเณรรับพระบัญชานั้นแล้ว ก็ออกไปนอกวิหาร ย่นระยะทางมาของพญาชมพูบดีพร้อมด้วยจตุรงคเสนา เพื่อให้ถึงชานพระนครที่เนรมิตขึ้นไว้ต้อนรับนั้น ครั้นแล้วก็แปลงเพศเป็นราชทูตเข้าไปหาพญาชมพูบดีร้องเชิญว่า "บัดนี้พระองค์

เสด็จมาถึงพระนครแล้ว ควรจะเสด็จลงจากคอช้างพระที่นั่ง แล้วเสด็จดำเนินพระบาทเข้าสู่พระนคร”

เมื่อพญาชมพูบดีทรงขัดเคืองและขัดขืน มาฆสามเณรในเพศแห่งราชทูตก็แสดงอานุภาพฉุดช้างพระที่นั่งให้ล้มลง พญาชมพูบดีทรงเห็นดังนั้นก็เกรงเดชานุภาพ ก็จำใจปฏิบัติตาม โดยเสด็จดำเนินตามมาฆสามเณรเข้าพระนครไป

ขณะที่เสด็จเข้าพระนคร พอทอดพระเนตรเห็นท้าวจตุโลกบาลคุมทหารพร้อมด้วยศาสตราวุธรักษาพระนคร ก็ทรงเกรงขามครั่นคร้าม ครั้นเสด็จดำเนินต่อไป ก็ทรงเห็นตลาดต่างๆ ทั้งหลายเข้า ก็ถึงกับทรงตะลึงแลด้วยความแปลกพระราชหฤทัยระคนด้วยทรงพอพระทัยยิ่งนัก เห็นแม่ค้าทั้งหลายอันมีรูปร่างงามโฉมสะคราญไม่มีที่เปรียบ ทั้งวาจาปราศรัยเชิญชวน ก็ไพเราะเสนาะโสตจับพระทัยเหลือประมาณ ทำให้ท้าวเธอหลงเพลิดเพลินจนมาฆสามเณรต้องคอยเตือนให้รีบเสด็จไปทุกระยะทีเดียว

กระทั่งถึงที่ประทับของพระพุทธองค์ ที่ทรงนิรมิตพระรูปโฉมดุจท้าวมหาพรหม ประกอบด้วยพระรัศมี ๖ ประการ ประทับนั่งบนรัตนบัลลังก์ ท่ามกลางมุขอำมาตย์ราชเสนาบดี ก็ทรงเกรงกลัวแทบพระทัยจะดีดดิ้นหลุดออกจากทรวง ทรงทรุดพระวรกายนั่งลง แม้อย่างนั้น ก็ไม่ยอมถวายบังคม ด้วยอำนาจมานะทิฏฐิแรงกล้า

เมื่อพระบรมศาสดาทรงให้โอกาสท้าวเธอ แสดงฤทธิเดช

บรรดามี พญาชมพูบดีก็แสดงจักรแก้ว วิษสร และฉลองพระบาทแก้วอันเป็นอาวุธอานุภาพสูงประจำพระองค์แล้ว

อาวุธต่างๆ นั้นก็หาทำอันตรายใดๆ แก่พระพุทธองค์ได้ไม่ กลับพังสลายในทันที จนเป็นเหตุให้พญาชมพูบดีท้อพระทัย และยอมเกรงพระบารมีจนหมดสิ้นท่า

ต่อนั้น พระพุทธองค์ ก็ตรัสธรรมเทศนาชำระอกุศลจิตของพญาชมพูบดีให้ผ่องใส ด้วยอนุปุพพีกถา ให้พญาชมพูบดีมีจิตศรัทธาในกุศลธรรม ถึงกับทรงมอบกายถวายชีวิตตนในพระรัตนตรัย ขอบรรพชาอุปสมบท

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้สุคตอนาวรญาณ ก็ทรงคลายอิทธาภิสังขาร บันดาลพระนครนิรมิตให้กลับคืนเป็นดังเดิม พระองค์ก็ทรงกลายเพศเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหล่าบรรดาอำมาตย์ราชบริพาร ก็กลับกลายเป็นพระภิกษุสงฆ์อัครสาวกและมหาสาวกตามปกติแวดล้อมพระบรมศาสดา เหล่าเทพเจ้าชั้นฟ้าชั้นพสุธา และชั้นดินดาลใต้พิภพ ก็พากันกลับคืนสถิตยังสถานที่อยู่ของตนๆ

ต่อนั้น พระบรมศาสดา ก็ทรงประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่พญาชมพูบดี ให้เป็นภิกษุสงฆ์ทรงจตุปาริสุทธิศีลในบวรพุทธศาสนา

หนังสือ ตำนานพระพุทธรูปปางต่างๆ โดย พระธรรมโกศาจารย์ ราชบัณฑิต

เรื่อง กฐินหลวง

เมื่อพระพุทธศาสนา ได้เผยแผ่เข้ามายังสุวรรณภูมิ และประดิษฐานอยู่บนผืนแผ่นดินนี้อย่างสถิตย์สถาพร ประชาชนไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การทอดกฐิน ก็ได้กลายเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา

พระเจ้าแผ่นดินผู้ครองแผ่นดินสยาม ได้ทรงรับเรื่องกฐินนี้ขึ้นเป็นพระราชพิธีอย่างหนึ่ง การที่พระเจ้าแผ่นดินทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเกี่ยวกับกฐินเป็นพระราชพิธี ทำให้เรียกกฐินนี้ว่า **กฐินหลวง** วัดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นวัดราษฎร์หรือวัดหลวง หากพระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปทรงถวายผ้าพระกฐินแล้วจะเรียกว่า กฐินหลวง ทั้งสิ้น

ในสมัยต่อๆ มา เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ประชาชนมีศรัทธาเจริญรอยตามพระราชศรัทธาของพระเจ้าแผ่นดิน ได้รับพระมหากรุณาให้ถวายผ้าพระกฐิน ได้ตามสมควรแก่ฐานะ เป็นเหตุให้แบ่งแยกกฐินหลวงออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

กฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธี

กฐินต้น

กฐินพระราชทาน

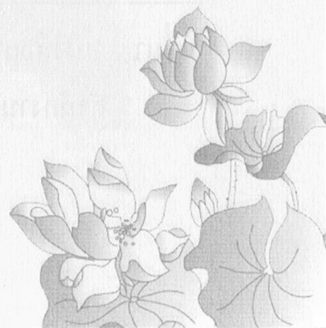
กฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธี

กฐินดังกล่าวนี้ พระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปถวาย

ผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เองเป็นประจำ ณ วัดสำคัญๆ ซึ่งทางราชการกำหนดขึ้นมีหมายกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินไว้อย่างเรียบร้อย ปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค จำนวน ๑๖ วัด คือ

๑. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร
๒. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร
๓. วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร
๔. วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
๕. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร
๖. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร
๗. วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร
๘. วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร
๙. วัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร
๑๐. วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร
๑๑. วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร
๑๒. วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร
๑๓. วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม
๑๔. วัดสุวรรณดาราราม พระนครศรีอยุธยา
๑๕. วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ พระนครศรีอยุธยา
๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก

วัดหลวงทั้งหมดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เอง เพียงปีละ ๘-๙ วัดเท่านั้น นอกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ หรือองคมนตรี หรือผู้ที่ทรงเห็นสมควรเป็นผู้แทนพระองค์ไปถวาย

กฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธีนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังออกหมายกำหนดการเป็นประจำทุกปี จึงไม่มีการจองล่วงหน้า

แนวปฏิบัติ

การเฝ้าฯ รับเสด็จฯ งานถวายผ้าพระกฐินหลวงประจำปี ที่สำนักพระราชวังออกเป็นหมายกำหนดการและกำหนดการแต่งการเฝ้าฯ รับเสด็จฯ *

ผู้ที่เฝ้าฯ รับเสด็จฯ ตามหมายกำหนดการ เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะได้รับรองเชิญให้นั่งพัก ณ ที่ซึ่งจัดไว้นอกพระอุโบสถ ตามลำดับชั้นยศและตำแหน่ง

---

* ที่มา : หนังสือแนวทางการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

งานเสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐินตามราชประเพณีประจำปี ที่สำนักพระราชวังออกเป็นหมายกำหนดการ แต่งเครื่องแบบเต็มยศ จะมีกองเกียรติยศทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ พร้อมทั้งแตรวงประจำกองและทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ ตั้งแถวรับเสด็จฯ

เมื่อใกล้เวลาเสด็จฯ ประมาณ ๕ หรือ ๑๐ นาที เจ้าหน้าที่ผู้รับรองของสำนักพระราชวัง จะได้เชิญข้าราชการผู้มีเกียรติที่มาเฝ้าไปยืนเรียงแถวรอรับเสด็จฯ ตามแนวทางลาดพระบาท (ถ้าสถานที่ไม่พอจะเข้าแถว ก็คงรอเฝ้าฯ ณ ที่ซึ่งจัดไว้นั้น)

ได้เวลาเสด็จฯ มีแตรวงกองทหารเกียรติยศบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้เฝ้าฯ ที่นั่งพักยืนถวายความเคารพ ผู้มาเฝ้าที่เข้าแถวรับเสด็จฯ ถ้าสวมหมวกทำวันทยหัตถ์ จนสุดเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมีและถวายความเคารพเมื่อเสด็จฯ ผ่าน

เสด็จฯ เข้าสู่พระอุโบสถ เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จะได้เชิญและนำเฉพาะข้าราชการผู้ใหญ่เข้าไปเฝ้าฯ ในพระอุโบสถ เมื่อเข้าไปจะต้องถวายคำนับ แล้วยืนอยู่ ณ เก้าอี้ที่จะนั่งเฝ้าฯ ตามยศและตำแหน่ง เมื่อทรงปฏิบัติในการถวายพระกฐิน ประทับพระราชอาสน์ ผู้เฝ้าฯ ถวายคำนับแล้วนั่งได้ เมื่อเสด็จฯ กลับก็ปฏิบัติในทำนองเดียวกับเมื่อเสด็จมาถึง

ราชประเพณีเสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน ถ้าพระอารามหลวงหรือวัดใดที่มีโรงเรียนตั้งอยู่ ย่อมจัดลูกเสือหรือนักเรียนตั้งแถวรับเสด็จฯ ถ้ามีแตรวงลูกเสือด้วยให้บรรเลงเพลงสรรเสริญ

พระบารมีเมื่อเสด็จฯ ถึงและเสด็จฯ กลับ

โรงเรียนที่จัดลูกเสือนักเรียนรับเสด็จฯ ตามระเบียบจะต้องจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์แทนพระพุทธรูป มีแจกัน พานดอกไม้ ธูปเทียนพร้อม แต่ไม่ต้องจุดเทียนหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ ควรมีธูปเทียนแพ กระทงดอกไม้ใส่พานตั้งไว้เป็นการถวายความเคารพสักการะในการรับเสด็จฯ

ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่ ยืนที่ข้างๆ โต๊ะหมู่หน้าแถวนักเรียนและลูกเสือ เมื่อเสด็จฯ ถึง ณ ที่นั้นผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ก้าวออกมาถวายความเคารพ (ถ้าเป็นครูชายสวมหมวก ทำวันทยหัตถ์ ถ้าเป็นครูหญิงถวายความเคารพด้วยการถอนสายบัว) แล้วกราบบังคมทูลรายงานจำนวนอาจารย์ ครู นักเรียนจบแล้วถอยออกไปถวายคำนับก่อนที่จะกลับไปยืนเฝ้าฯ ณ ที่เดิม

กฐินต้น

กฐินดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นเพราะพระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดที่มิใช่วัดหลวงและมิได้เสด็จไปอย่างเป็นทางการหรืออย่างเป็นพระราชพิธี แต่เป็นการบำเพ็ญพระราชกุศลส่วนพระองค์อีกด้วย พลตรีหม่อมทวีวงศ์ถวัลยศักดิ์ (ม.ร.ว.เฉลิมลาภ ทวีวงศ์) ได้เล่าประวัติเรื่องการเกิดขึ้นของกฐินต้นนี้ไว้ว่า

"กฐินส่วนพระองค์นี้ ในสมัยก่อนรัชกาลที่ ๕ จะเรียกว่าอย่างไรนั้นยังไม่พบหลักฐาน มาเรียกกันว่า กฐินต้น ในรัชกาลที่ ๕ ภายหลังที่ได้มีการเสด็จประพาสหัวเมืองต่างๆ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ การเสด็จประพาสครั้งนั้น โปรดให้จัดให้ง่ายกว่าการเสด็จประพาสเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถอย่างสามัญคือ โปรดไม่ให้มีท้องตราสั่งหัวเมืองให้จัดทำที่ประทับแรม ณ ที่ใดๆ พอพระราชหฤทัยจะประทับที่ไหนก็ประทับที่นั่น บางคราวก็ทรงเรือเล็กหรือเสด็จรถไฟไปโดยมิให้ใครรู้ การเสด็จประพาสครั้งนั้นเรียกว่า เสด็จประพาสต้น

เหตุที่เรียกว่าประพาสต้นก็เพราะเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๔๗ เสด็จทรงเรือมาด ๔ แจว ประพาสในแม่น้ำอ้อม ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อเรือมาด ๔ แจว เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งลำสำหรับแจวตามเรือพระที่นั่งเวลา มีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จพระราชดำเนินโดยมิให้ใครรู้จักพระองค์ เมื่อซื้อเรือมาดได้ดังพระราชประสงค์แล้วพระราชทานชื่อเรือลำนั้นว่า เรือต้น ในวันนั้น กว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับถึงที่ประทับแรม ที่เมืองราชบุรีเกือบ ๓ ทุ่ม เพราะน้ำเชี่ยวผู้คนในขบวนเส็จเหนื่อยหอบตามกัน

ประพาสต้น จึงเป็นมูลเหตุให้เรียกการเสด็จประพาส อย่างในวันนี้ว่า ประพาสต้น และยังเป็นมูลเหตุให้เรียกการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินเป็นการส่วนพระองค์ว่า **พระกฐินต้น**

เรียกแบบเรือนไทยที่ทรงสร้างสำหรับประทับอย่างชาวบ้านว่าเรือนต้น กันต่อมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงดำเนินตามรอยพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ถวายผ้ากฐินต้นเป็นประจำทุกปี การจะเสด็จฯ ไปถวายผ้าพระกฐินต้นที่วัดใดมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- เป็นวัดที่ยังไม่เคยเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินมาก่อน

- ประชาชนมีความเลื่อมใสในวัดนั้นมาก

- ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ไม่ค่อยมีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไป จะได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดด้วย

แนวปฏิบัติ

ในกรณีที่เสด็จฯ ไปถวายผ้าพระกฐินเป็นการส่วนพระองค์ เรียกกันว่า พระกฐินต้น ส่วนมากจะเป็นวัดในต่างจังหวัด

สำนักพระราชวังจะออกเป็นหมายรับสั่ง ส่วนมากจะแต่งเครื่องแบบปกติขาว เฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่เฝ้าฯ เจ้าหน้าที่นอกนั้นหรือข้าราชการในท้องถิ่น แต่งกายเครื่องแบบปกติกากีคอตั้งแบบข้าราชการ หรือกากีคอพับผูกผ้าผูกคอ

การเฝ้าฯ รับเสด็จ เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จะรับรองข้าราชการ และผู้มีเกียรติรอเฝ้าฯ ณ ที่ซึ่งจัดไว้นอกพระอุโบสถ

การเสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐินในต่างจังหวัดนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องจัดข้าราชการเข้าแถวรับเสด็จฯ ณ ที่ซึ่งรถยนต์พระที่นั่งเทียบ เมื่อเสด็จฯ ลงจากรถยนต์พระที่นั่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องเข้าไปเฝ้าฯ ถวายคำนับ (ถ้าสวมหมวกทำวันทยหัตถ์) แล้วกราบบังคมทูลรายงานตนเอง และเบิกข้าราชการผู้ใหญ่ที่เฝ้าฯ เช่น

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า .... ผู้ว่าราชการจังหวัด........... ขอพระราชทาน พระบรมราชวโรกาสเบิกผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท (ในกรณีที่ภริยาเฝ้าฯ อยู่ด้วย) นาง....................... ภริยาข้าพระพุทธเจ้า (จะทูลเกล้าถวายดอกไม้ด้วยก็ได้) แล้วต่อไปควรจะกราบบังคมทูลเฉพาะ ข้าราชการผู้ใหญ่ระดับสูง เช่น รองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้พิพากษา หัวหน้าศาลจังหวัด นายอำเภอของท้องที่ที่เสด็จฯ เท่านั้น

กฐินพระราชทาน

เป็นกฐินที่พระเจ้าแผ่นดิน พระราชทานผ้าของหลวงแก่ผู้กราบบังคมทูลขอพระราชทานเพื่อไปถวายยังวัดหลวง นอกจาก

วัดสำคัญที่ทรงกำหนดไว้ว่า จะเสด็จพระราชดำเนินด้วยพระองค์เอง (๑๖ วัดดังที่กล่าวมาแล้ว) เหตุที่เกิดกฐินพระราชทานเพราะว่าปัจจุบันวัดหลวงมีจำนวนมาก จึงเปิดโอกาสให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ตลอดจนคณะบุคคลหรือบุคลากรที่สมควรรับพระราชทานผ้ากฐินไปถวายได้ และผู้ที่ได้รับพระราชทานจะเพิ่มไทยธรรมเป็นส่วนตัวโดยเสด็จพระราชกุศลด้วยตามกำลังศรัทธาก็ได้

ปัจจุบันกระทรวง ทบวง กรม คณะบุคคลหรือบุคคลใดมีความประสงค์จะรับพระราชทานผ้ากฐินไปถวาย ณ วัดหลวงใดก็ติดต่อไปยังกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการตามระเบียบซึ่งเท่ากับเป็นการจองกฐินไว้ก่อนนั่นเอง

แนวปฏิบัติ

ขั้นตอนของกฐินพระราชทานมีดังนี้

เมื่อได้รับผ้าพระกฐินพระราชทานจากกรมการศาสนาแล้วควรถวายหลังวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระกฐินวันแรกแล้วให้ติดต่อกับวัดโดยตรง เพื่อแจ้งวัน เวลา และขอให้เจ้าอาวาสสั่งไวยาวัจกรเตรียมสถานที่ และสิ่งจำเป็นที่มีบูชาพระรัตนตรัยมีเครื่องบูชาพร้อม อาสนสงฆ์สำหรับพระสงฆ์อนุโมทนาพระกฐินโต๊ะขนาดกว้างพอสมควรสำหรับวางพานแว่นฟ้าผ้าไตรพระกฐินและพานเทียนพระปาติโมกข์ โต๊ะวางเครื่องบริขารพระกฐิน

และเครื่องไทยธรรม โต๊ะเก้าอี้สำหรับผู้เป็นประธานและผู้ไปร่วมพิธีตามสมควร

เมื่อถึงวันกำหนด ก่อนผู้เป็นประธานจะไปถึงหรือก่อนเริ่มพิธี ให้เจ้าหน้าที่เชิญเครื่องพระกฐินจัดไว้บนโต๊ะ วางเทียนปาติโมกข์ไว้บนพาน และให้มีเจ้าหน้าที่แต่งเครื่องแบบหรือแต่งสากลนิยม คอยส่งให้ผู้เป็นประธานที่เชิงบันไดหรือประตูเข้าสถานที่ประกอบพิธี

ประธานรับผ้าพระกฐินจากเจ้าหน้าที่ที่เชิงบันไดพระอุโบสถ อุ้มประคองยืนตรงถวายความเคารพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีแล้ว จึงเข้าสู่พระอุโบสถ ตรงไปวางไว้ที่พานแว่นฟ้า ซึ่งตั้งอยู่หน้าอาสนสงฆ์

(ถ้ามีปี่พาทย์หรือเครื่องดนตรีให้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะผู้เป็นประธานรับผ้าไตรจากเจ้าหน้าที่หรือรับที่โต๊ะหมู่ในกรณีที่จัดไว้ ต่อจากนั้นจึงบรรเลงเพลงช้า)

ขณะประธานเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี จนถึงเวลาจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วจึงส่งเทียนชนวนคืน ให้หยุดบรรเลงทันที แม้จะยังไม่จบเพลงก็ตาม และควรมีเจ้าหน้าที่คอยให้สัญญาณเวลาให้เริ่มเพลงหรือให้หยุดบรรเลง

เมื่อวางผ้าพระกฐินแล้ว จุดธูปเทียนเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัยแล้วกราบ ๓ หน เมื่อกราบพระรัตนตรัยแล้ว ไปที่พานแว่นฟ้าหยิบผ้าห่มพระประธาน ส่งให้เจ้าหน้าที่นำไปมอบ

แก่ไวยาวัจกร แล้วยกผ้าพระกฐินขึ้นประคอง พนมมือหันไปทางพระประธานว่า นโม ๓ จบ ต่อจากนั้นหันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐินทาน ดังนี้

"ผ้าพระกฐินทาน กับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศ-รามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐกอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้า น้อมนำมาถวายแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินัตถารกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาต นั้นเทอญ"*

กล่าวถวายพระกฐินทานจบแล้วประเคน พร้อมด้วยเทียนพระปาติโมกข์เสร็จแล้ว เข้านั่ง ณ ที่ซึ่งจัดไว้ ในระหว่างที่ผู้เป็นประธานเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี ผู้อยู่ในพิธีทั้งหมด ยืนแสดงความเคารพจนกว่าประธานจะนั่งลง จึงนั่งลงพร้อมกัน

** ถ้าเป็นกระทรวง ทบวง กรม องค์การ สมาคม บริษัท ห้างร้าน ให้เปลี่ยนคำว่า ข้าพเจ้า เป็นชื่อหน่วยงานนั้นๆ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน)*

พระสงฆ์ทำพิธีกรรม

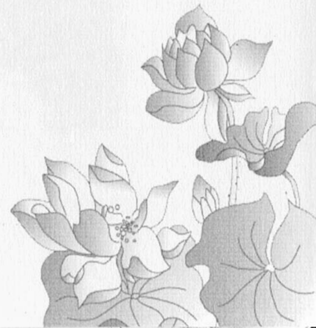
เมื่อพระสงฆ์ทำพิธีกรรมเสร็จออกไปครองผ้า (ปี่พาทย์บรรเลงเพลงสาธุการ ถ้ามี) ครองผ้าเสร็จกลับเข้านั่งยังอาสนสงฆ์ (ปี่พาทย์หยุดบรรเลง) ผู้เป็นประธานและผู้ไปร่วมพิธีถวายเครื่องพระกฐินแก่องค์ปกครอง เริ่มตั้งแต่บาตรเป็นต้นไป จนถึงเครื่องมือก่อสร้าง ถ้าจัดเครื่องไทยธรรมถวายเพิ่มเติม ควรถวายภายหลังเครื่องพระกฐินหลวง

ถ้ามีผู้บริจาคร่วมโดยเสด็จพระราชกุศล ควรประกาศให้ที่ประชุมทราบ

พอพระสงฆ์อนุโมทนา ผู้เป็นประธานกรวดน้ำแล้วพระสงฆ์ถวายอดิเรกจบ ประธานกราบพระรัตนตรัย เป็นอันเสร็จพิธี (ปี่พาทย์บรรเลงเพลงกราวรำ ถ้ามี)

กรมการศาสนา เป็นผู้จัดสรรและดำเนินการขอพระราชทาน จึงขอให้รายงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน และยอดเงินโดยเสด็จพระราชกุศลไปยังกรมศาสนา หลังจากการถวายผ้าพระกฐินเสร็จแล้ว เพื่อจะได้รวบรวมดำเนินการกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานถวายพระราชกุศลโดยพร้อมเพรียงกัน

บรรณานุกรม

ชีวานุภาพ,ชมรม. **กฐินพระราชทานวัดปทุมคงคาราชวรวิหาร**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ๒๕๔๗.

ปทุมคงคา,วัด. **วาทะสมเด็จธีร** (งานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระธีรญาณมุนี). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหมิตรออฟเซท, ๒๕๓๕.

ปทุมคงคา,วัด. **ประวัติวัดปทุมคงคา** (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพปริยัติ).กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๔.

ปทุมคงคา,วัด. **ยอดมงคล-ตั้งตัว**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕.

ปทุมคงคา,วัด,**โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์**.วารสารบำรุงศาสนา ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๖. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๔.

ประยุรวงศาวาส,วัด. **ประวัติวัดประยุรวงศาวาส** (สมโภช ๑๘๐ ปี วัดประยุรวงศาวาส). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พัลลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **ศาสนาคืออะไร** (ในการพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระพุฒาจารย์).กรุงเทพฯ : บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, ๒๕๒๖.

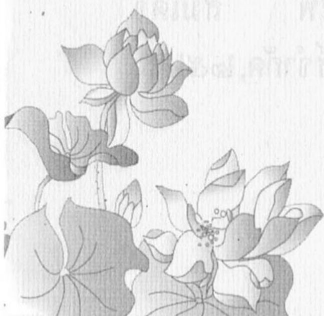

สุทัศนเทพวราราม,วัด. **อนุสรณ์ครบรอบวันมรณภาพปีที่ ๑ สมเด็จพระพุฒาจารย์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๗.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **แนวทางการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์** (ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี).กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙.

วัดปทุมคงคา

ป-ชามาสู่ห้อม　　เพลินธรรม
ทุ-มะเรียงเปี่ยนลำ　　ดื่มง่ำ
คง-คาอยู่ฉนำ　　ปลาว่อน
คา-ระถึงถิ่นล้ำ　　เลิศด้วยสุขศานติ์

ปทุมกษัตริย์อ้าง　　สั่งขิต นามเอย
ทุมะเฉกนิรมิต　　สื่อสร้าง
คงคาอยู่สถิต　　ไหลหลาก
คาบมิสักบ้าง　　ปราศหญ้าเฟ้ยสรวง.

ประวัติวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร : กฐินพระราชทาน ๒๕๕๒